

ZIVDENE INSVET

1 9 L J > U B L 9 A N A 3 2

btev.

26. junija 1932.

Knjiga 11«

ŽIVLJENJE IN SVET — ilustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—. Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČESKOSLOVASKA, mesečno 6 kron. AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo Inozemstvo letno 1% dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ul. 5. — ROKOPISI SE NACELNO NE VRACAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi v Ljubljani.

VSEBINA št. 26: Dr. Oskar Reya: Megleno morje. — J. H. Magog: Dvboj. — Kneževina Liechtenstein. — Od Casablanca do Algera. — železna krinka. — Slike iz življenja in sveta. — Ivan Podržaj: Bedakova osveta (nadaljevanje). — Inž. A. Župančič: Elektrotehnika v službi medicine. — Skrivnosti kitajske četrti v San Franciscu. — Svicarski Cagliostro, Lenard Thurneisser. — Napredek ženskega pokreta V Evropi v 18. letih. — Umetnost v stanovanju. — Razvoj Japonske (nadaljevanje). — Slavna Segovija. — Znamke pripovedujejo. — Hrepenenje po hrepenenju. — Humor.

Hrepenenje po hrepenenju

Stara dama je pripovedovala o svoji mladosti. Ne morda rahločutno, kakor so zgodbe o izgubljenem raju, temveč čudovito jasno in razumljivo. V duhu vidimo starinski grad in zoreča polja okoli njega, z njo čutimo poezijo bojne planjave in gledamo cvetoča dekleta ter razorane ceste, ki ob dežju ni videti iz blata.

Z enim pogledom zajame starka vse to iz preteklosti in položi pred nas, češ, vidite, tako je bilo. Nato pa pravi zamišljeno: »Mislim, da je bilo najlepše, kar smo imeli, vendarle hrepenenje. Moji vnuki doživljajo danes mnogo več; sedaj živijo bolj svobodno, bolj razgibano in bolj bujno. Kar si želijo, lepo potovanje, gledališče, ribolov, roket, izvoljenko ali prijateljca, vse imajo prav kmalu. Kako smo morali nekoč čakati in koliko hrepenenja je bilo v nas! Vsa naša mladostna leta je spremljal val hrepenenja. Vse dotlej, dokler me niso vzeli v mesto, mi podarili zaježeno knjigo, me povedli prvič v opero in me zopet kazali stricu, ki je dobrodušno pristal.

Ljubka pa si dekle! in mi vse drugače roko kot drugi ljudje. Po mesece je mreden smo se zopet srečali. In še bili presledki med tajnimi sestiskih mesecih, ki smo jih podeželsi. smela preživeti v mestu. Takrat > »si segli v roko za vse leto. In veno. e sladke sanje niso bile zaman... e so nam dajale moči za bodočnos ijšanje. Hodile smo v

moram, da je najlepše, učiti se za nekoga, ki nam je drag.«

Hrepenenje je velika sila. Odkar se po svetu merijo le vnanje sile, so notranje sile izgubile svojo vrednost. Z njimi je podcenjeno tudi hrepenenje, ki premika gore, odstranjuje ovire in ustvarja neporušljive vezi od ljudi do ljudi ali tudi stvari. Morda bo prišel čas, ko se bodo lahko merile tudi notranje sile; morda bodo šele tedaj dobile oni pomen, ki ga imajo dozdej samo vnanje. že zdaj pa se te velike sile notranjega hrepenenja sem in tja kažejo na svetih likih, ki jih verniki obožujejo, dokler jim ne vračajo čudodelnih dobrin, za katerimi hrepena.

Toda tudi na zemlji so se že zgodili čudeži. Ni bilo redko, da so se ljubezen ali dobrotu in prijateljstvo vračali odtod, kamor jih je pošiljalo naše hrepenenje. Srce ima nešteto oblik oboževanja. Zofija Lowenthal je bila svetnica za Nikolaja Lenaua, Heloise je delila milost Abelardu (ki so ga pozneje proglasili za krivoverca), Lili, Friderika, Kristijana in Ulrika boginje Goetheieve in Lota izvoljehka za Wertherja. Iz teh hrepenenj so se rodile pesmi, pisma, pesnitve. In slikarji — v hrepenenju! In veliki glasbeniki! Pri vseh je bilo hrepenenje oni dinamo, ki je ustvarjal; hrepenenje po ženi, po slavi, po lepoti in umetnosti. Hrepenenje je rodilo misel, da so se gradila veličastna svetišča in postavljale krasne cerkve. Brez čudodelne govorice, ki bi jih mi ti svetniki, blaženi

ZrVDENIE IN SVET

ŠTEV. 26,

V LJUBLJANI, 26. JUNIJA 1933,

KNJIGA XL

H. SMREKAR: Kosec

Dr. Oskar Reya

Megleno morje

Vsak planinec, pred vsem pa zimski smučarji, so nešteto krat priča lepim vremenskim pojavom v planinah — bajnemu meglenu morju. Zaspani planinec, ki si na vse zgodaj zjutraj mane oči pred planinsko kočjo ali pastirskim stanom, opazi nad dolino pred seboj morje srebrne megle, ki ga mika, da bi kar skočil vanj in zaplaval po njem. Le tu pa tam molijo iz meglenega morja sosedni vrhovi nalik skalnatim otokom sredi širnega oceana.

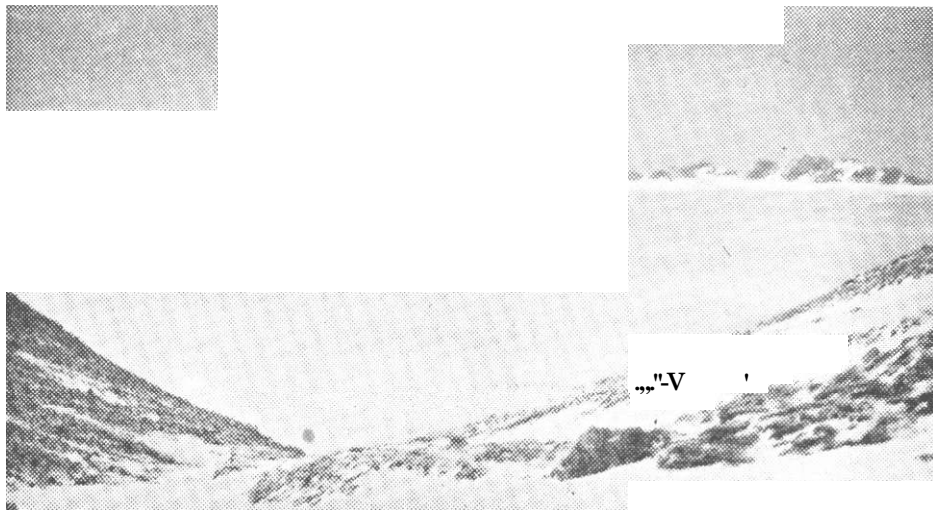
Pogoj za nastanek meglenega morja je lepo vreme, in sicer visoko stanje barometra ali visok zračni pritisk. Ob taki priliki je nebo zmerom jasno, brezoblačno in prememba zračne temperature v teku dneva zmerom velika. Podnevi je segrevanje zraka zelo močno, ponoči pa njegova temperatura zelo nizko pade.

Nočno ohlajanje je za nastanek meglenega morja izredne važnosti. Ko zaide sonce zemeljska površina ne vžareva več sončne toplote, temveč jo samo izžareva ali oddaja. Nujna posledica je, da se ohlaja površje zemlje in zaradi tega tudi najnižji zračni sloji neposredno nad tlemi.

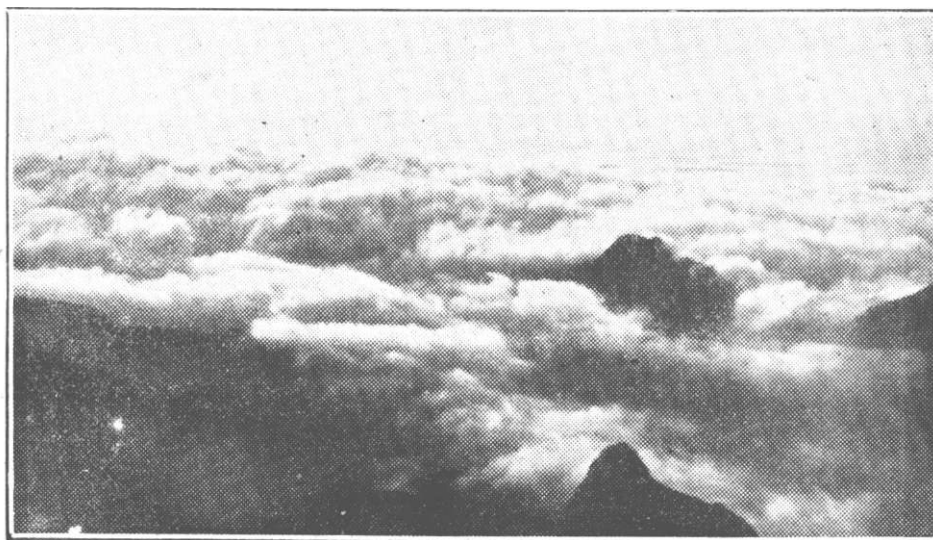
Vsako toplo telo oddaja svojo toploto najbližjemu hladnejšemu telesu. Zaradi večjega kalorimetrijskega koeficienta prevodljivosti se zemeljska tla

prej ohlade kot zrak nad njimi. Kalorimetrijski koeficient prevodljivosti je ona množina toplote, ki preteče skozi 1 cm³ tvarine v 1 sekundi. Izračunali so, da znaša pri zraku ta množina 0.000057 kalorij, pri tleh pa 0.0054 kalorij. Koeficient pri tleh je tedaj 95krat večji kot pri zraku, zato se tla prej ohlade kot zrak nad njimi. Zaradi tega oddaja zrak ponoči svojo toploto ne samo vsemirju, temveč tudi hladnejši zemlji. Ker pa porabi 1 cm³ tal 1900krat več toplote kot 1 cm³ zraka, da se segreje za 1° C, zato toplota iz zraka zelo malo ali skoraj nič ne segreje tal, zrak sam pa se zelo ohladi. Najbolj se ohlade sloji zraka tik nad tlemi, nekoliko manj višji sloji. Višji zračni sloji so do neke višine toplejši kot spodnji, temperatura zraka se večja z višino. Nastane tako zvani temperaturni obrat.

Temperaturni obrat se pojavlja v zimskih in jasnih nočeh pogosteje ko v poletnih in oblačnih. Oblaki namreč preprečujejo izžarevanje toplote iz tal in s tem seveda tudi iz zraka. Zelo pogost pojav je temperaturni obrat v gorskih kotlinah in dolinah, kjer se sloji zraka tik nad pobočjem doline ponoči jačje ohladijo ko zrak v prostem ozračju in v isti višini nad dolino. Hladnejši zrak, ki je težji kot toplejši, se iznad pobočja spušča in vali na dno doline, na njegovo mesto pa priteka toplejši

Pogled s STOLA na megleno morje. V ozadiu Triglav (2863 m)
(Foto Fr. Pavlin, J&Sovine)

Pogled s TRIGLAVA na mejeno morje proti Ljubljani

(Foto Fr. Pavlin, Jesenice)

zrak iz istih višin iz prostega ozračja. Na dnu kotline se tako nabere nekako jezero hladnega zraka.

Najbolj spoznamo temperaturni obrat po megljenem morju. Važna za nastanek megljenega morja je zavisnost vlage zraka od njegove temperature. Vлага je stalno v zraku, ki pri vsaki temperaturi vsebuje le gotovo množino vodne pare. Kakor hitro je v zraku več vodne pare, kot je more vsebovati, jo izloči v obliki oblaka ali megle. Pravimo, da je zrak z vodno paro nasičen in to tedaj, če je pri stalni temperaturi zraka dotok vlage tako velik, da ga nasiti, ali če pri stalni množini vlage temperatura zraka tako nizko pade, da doseže zrak stopnjo temperature, pri kateri vsebovana stalna množina vlage zrak popolnoma nasiti. Drugi primer je najpogostejši. Kadar pade temperatura zraka tako nizko, da se začne vodna para izločevati v obliki megle, pravimo, da je temperatura zraka padla do »rosišča«.

Zdaj vemo, zakaj nastaja megla. Pri jakem nočnem ohlajevanju zraka, ki je v planinskih kotlinah in dolinah z nabiranjem hladnega težkega zraka na dnu z okolnih pobočij še pospešeno, pade zračna temperatura do rosišča, kar povzroči izločevanje previška vlage v obliki majhnih megljenih kapljic. Megla pokriva dolino tem gostejše in tem višje, čim delj traja ohlajevanje. Medtem ko leži v dolini hladna in pusta megla, sije v vrhovih gora iz jasnega neba toplo sonce, kajti pozimi so temperaturni

obrati in z njimi združena megljena morja tako močno razviti, da trajajo tudi podnevi. V Sloveniji je ta pojav najbolj pogost v Celovški kotlini, pa tudi v Ljubljanski kotlini ni redek, y Alpah je to ob lepih zimskih nočeh vsakdanji pojav.

SE

Ch. Keene: V ATELJEJU (skica)

J. H. Magog

Dvoboj

Na ravnateljskem stolcu je pred podjetnikovo pisalno mizo se* del znameniti komedijant Per»

geval, prezirno ogledujoč raz; vidnico glumaške čete, pri kateri naj bi tokrat nastopal kot zvezdnik.

»Sami šušmarji, odpadki, kilavci!« se je rep-enčil. »Človek božji, preteg» nili pa se niste zastran mojih poma* gačev.«

»Vaše ime na lepaku zadostuje. Sa» mo zaradi vas bodo prišli ljudje,« se je spretno izvil ravnatelj, ki je poznal svojega moža in vedel, kako nevšečna bi mu bila okolica, ki bi ga mogla za' senčiti

»Seve,« je uslužno pritrtil glumač. »Ampak vendar, ako mi hočejo odgo» varjati, je treba umetnikov, ki pozna» jo posel in so to že dokazali. Tukaj pa vidim sama neznana imena. Komu ste naprtili markezovo vlogo? Nič me ne miče, da bi mi izpodkopal moj veliki prizor v drugem nastopu... ali pa v sliki z dvobojem.«

»Ne bbjte se. Rassenac bo igral to vlogo.

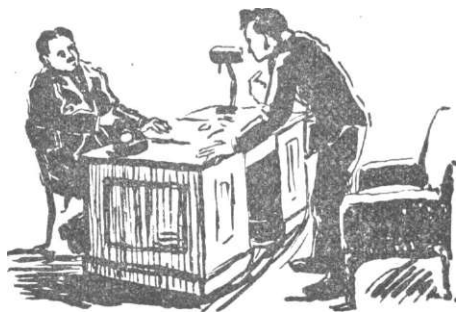
»Rassenac?«

»Star veščak. Zanj sem porok kakor zase.«

Pergeval si je očitvidno napenjal spo» min.

»To ime mi ni čisto tuje... Rasse» nac... Nastopal sem že z njim.«

Namršil je obrvi, se oberoč prijel za čelo in iskal.

»Rassenac... Dajte no ... To je bilo v...«

In nenadoma se je zdrznil. Star spo» min, ta Rassenac! Uboga para, ki jo Je bil izpodrinil v neki ustvaritvi — prav ta ga je bila potegnila iz teme in ga porinila na njegovo sijajno pot

»Ta Rassenac naj bi bil igral vlogo. IV zadnjem trenutku sem mu jo jaz izpred nosa vzel. Bil je precej hud. Go» voril je, da mi bučo razbije. In po mo» jem triumfu se je še bolj jezil name. To sem zvedel. Pravil je, da sem mu ukradel njegovo srečo in da mu to prej ali slej poplačam... Doslej mu še nisem plačal.«

Zadovoljno obličje se mu je pomra» čilo.

Zveza njegovih misli je povzročila to spremembo v osvetljavi.

»Mogoče misLi, da še ni prekasno in če bi prilika nanesla...«

Obraz se mu je podaljšal in se na» mrgodil. Seveda, pomislek,¹ da bo mo» ral nastopati s tem Rassenacom in se vsak večer shajati z njim, mu je bil več ko neprijeten.

»Pa v kakšni vlogi!... V markezo» vi!... V četrti sliki neuspešno strelja» va drug na drugega... Ampak ven» dar!...«

V duhu se je videl pred osvetljiviim tovarišem, ki mu grozi s samokresom, teoretično nabitim brez krogle.

Teoretično. Pri tem si lahko svoje misliš. In vedel je, da mu bodo priha» jali pomisleki. Nemarnost, pomota ali zlohnotnost sodijo med mogoče stvari. Rassenac ga mrzi. Na to bo mislil.

»Jaz pa se ne bom mogel ubraniti trepetanju. Slab bom ... Hvala lepa.« Vstal je.

»Človek božji, Rassenac je nemo» goč v markezovi vlogi Dali mu boste kako drugo. Oziroma, če mi hočete ustreči, Rassenac sploh ne bo pri tem nastopu.«

»No, to ste pa prijazni,« je ugovar» jal ravnatelj. »A zakaj? Rassenac mo» ra tudi kaj zaslužiti. Star prijatelj je. Kar tako ga ne vržem na cesto. Sicer pa je pogodba podpisana in razen nje» ga nimam nikogar za markeza. Kaj pa imate proti njemu?«

»Nič!« je srdito zamomljal Pergeval in se grizel v ustnice. »Čisto nič!«

Ali je mogel priznati, da mu bo sa» ma bojazen pred tovariševo mržnjo delala njiju vsakdanje sestanke nez» nosne, to pa v dramatičnem položaju, kar bi nevšečno podžigalo njegovo do» mišljijo? Ne roganja, ne smešnosti ni trpel

»Torej?« je zmagovito izvabil rav» natelj njegov umik. »Pamet v roke vzemite, dečko. Rassenacov obraz vam ni pogodu? Mar naj zato razderem po» godbo z njim? ...«

Pergeval je pač ukrenil vse za vam» nost in priporočil to in ono režiserju.

»Sami nabijte pištole in ne puščajte jih.brez nadzorstva. Razumeli? Potem pa se boste preverili, preden nastopi, da Rassenac ni oborožen ...

Da, lahko bi mu prišlo na um, da bi zamenjal pištolo za ono, ki mu jo priči izročita, kadar se bijeva. Morda bi mi hotel napraviti šalo... Pazite! Odgo» vorni boste vi...«

Režiserja je prepričal, kakor je upal. Toda to ga je samo napol pomirilo. V življenjskih dogodivščinah, pa naj si bodo še tako predvidene in priprav» ljene, ostane še zmerom mrvica »ne» težnin«. V našem primeru so bile to nakane, ki jih je morda koval Rasse» nac in se jih je moral Pergeval po pravici bati. Seveda, če se je neznatni glumec držal v posebni razdalji na» sproti slavnemu možu, kakršen je bil postal njegov bivši tekmeč, je samo posnemal ostalo četo. Vendar je bila vmes različica. Drugi so se uklanjali s pota spoštljivo, skoraj prihuljeno. Ako pa se mu je Rassenac umikal, je delal tako, kakor bi mu hrbet obračal in ka» kor da ga ne pozna. To vedenje bi bilo v vsakem drugem položaju za trdno užalilo Pergevala v njegovem občut» ljivem samoljubju.

V tem je videl samo znak žilave jeze in trdovratne sovražnosti. To ga je tem bolj zaskrbelo, ker je ze kôj prvi večer na pozornici med njunim dialo» gom Rassenac izprevrgel svojo hladno roržnjo v izrazit srd in črt, porabivši besedilo iz igre same.

»Sovražim vas!... Jutri vas ubi» jem!« je moral reči Rassenac.

Ta stavek je izgovoril s takim' gla» som, da je Pergevala oblila zona. Ta učinek je znal še povečati s tem, da

Duetral Fran Skodla

je potihem zamrmral zven besedila:

»Spominjaj se Zeta!«

To je bil naslov drame, v kateri je nekoč moral Pergevalu prepustiti **neko** osebo.

»Ne bojim se vas!« je odgovoril zvezdnik.

To je stalo v besedilu. Izrekel je prav slabo, s tako vidnim razburje» njem, da so se sprednji gledalci kro» hotali:

»Ta je pa korajžen!«

Prišla je slika z dvobojem. Pred **ne**» dolžnim samokresom svojega protiv» nika se je Pergeval, drhteč in prepa» del, vedel tolikanj klavarno, da se je čulo žvižganje. Drugo jutro je tisk grajal umetnikovo pojmovanje in po» dajanje. Hotel se je postaviti. Rasse» nac mu je pred začetkom zaprl sapo z eno besedico:

»Jaz ti že pokažem!«

In Pergeval, ki ni mogel krotiti živ» cev, se je še slabše odrezal.

Komedija — on je trdokorno ves čas mislil, da je drama — se je vlekla kakih osem dni. Ker je bil sit impre» zarijevih očitkov, obenem pa se tudi čutil iznemogel, je umetnik napravil obupen sklep.

Sel je ter poiskal svojega pregan» jalca.

»Končajva,« je predlagal s stisnje» nimi zobmi. »Med nama se mora po» ravnati stara zadeva. Naveličal sem se trepetati pred teboj. Nocoj bova igra» la na naraven način svoj dvobojni pri» zor. Prinesi dva nabita samokresa. Vzameva ju namesto režiserjevih.«

»Pa naj bo!« je skomignil Rassenac.

Zvečerilo se je.

»Imaš samokresa?« je vprašal igra» lec.

»Tukaj sta.«

Pergeva' ju je nezaupno ogledoval.

»Morebiti si samo enega nabil? Nič ne de. Usoda odloči.«

Sam ju je izročil pomočniku, ki si ga je pridobil, obljubivši mu znatno na» pitnino. Pozneje pa je prejel svojega iz rok svoje priče in mežč sprožil.

»On ali jaz!«

Strahovit krohot je nastal po dvo» rani, zato je odprl veke. Nič ni bilo po» čilo. Iz cevi njegovega samokresa je visela trobojna pahljača.

Med neugnanim hoho'anjem je Per» geval preplašeno gledal svojega zopr» nika, ki se je zmagovito **krohotal**:

Viš, da sem ga!... Sedaj sem ma» ščevan.«

D.

Kneževina Liechtenstein

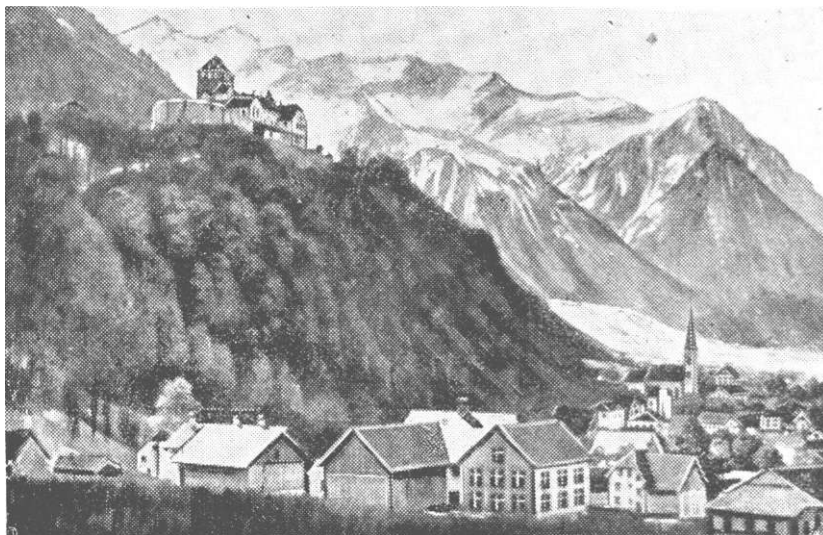
Ves svet tarejo gospodarske nadloge, le v oddaljenih geopolitičnih zakotjih vlada idiličen mir

in onim, ki beže pred krizo, so taka zatišja prijetno pribežališče. Ena izmed takih točk je malo znana kneževina Liechtenstein, ležeča ob gornjem teku Rena, stisnjena med Švico in Predarlško. Do nedavna je bila podoba, da se je na ozemlju te državnice, ki meri 159 štirijaških km in ima dobrih 11.000 prebivalcev, ustavil čas ali pa je šel preko nje in ga kneževinica ne bo nikoli več dohitela. Ze nemško pravopisje deželici m moglo več do živega: kakor v neurejenih pravopisnih razmerah srednjega veka, tako se je v njenem imenu do danes ohranil nepravilni »ie« .

V ostalem je bila državnica znamenita zavoljo raznih dovtipov, ki so jih hudomušneži skovali na račun malega obsega države. Nekoč so baje Liechtensteinci naročili po vzorcu močnejših sosedov moderen top. Ko so pa preizkušali njegovo vrednost, so se takoj zapletli v diplomatske spore s sosedi, kajti naj so obrnili top počez ali podolgem, vedno so izstrelki padali izven državnih mej in bi bili lahko povzročili nevarno vojno. Ta top odslej molči, molčal pa je tudi med svetovno vojno in liechtensteinskemu ljudstvu so grozote svetovne vojne prazen zvok. Zadnjič je bila kneževinica zapletena v vojno 1866, ko je avstrijskemu cesarju pomagala v boju proti Prusom.

Njena vojskica devetih mož je prišla seveda prepozno na bojišče pri Kraljičinem gradcu, zato pa tudi ni bila deležna avstrijskega poraza. Odkorakala je nezmagana domov. Nehvaležni Habsburžan pa je pri sklepanju miru popolnoma pozabil na svoje zaveznike in če bi šlo strogo pr dipk-natskih predpisih, je kneževina še danes ; vojnem stanju z Nemčijo.

V prijetnem zatišju se lepo živi in kneževina Liechtenstein je danes edina nemška monarhija, vse druge je pomela svetovna vojna. Vihar je pozabil staro monarhijo ob gornjem Renu, nad Luksemburgom pa je francoska ljudovlada držala svojo močno roko. Gorski deželici modro vlada stari knez Johann II., ki ima drugod tako silna posestva, da bi lahko nekolikokrat pokril z njimi vso svojo staroslavno dedovino. Prestolnica Vaduz ima 1400 prebivalcev, po državnem ozemlju pa teče celih 9 km železniške proge. Knez je dovolj bogat, da iz svojih dohodkov plačuje vse državne potrebe, tako da 15 članski svet, ki vlada namestu njega, nima morečih proračunskih skrbi. Da pa možem le ni tako dolg čas, so po svetovnem nazoru razdeljeni v pristaše napredne ljudske stranke in ultramontanske meščanske stranke. Vendar državnozborske volitve in vladne krize nikakor niso tako razburljive, kakor drugod. Državna uprava kneza ne stane preveč, saj je državnih nameščencev sa-

Pogled na VADUZ. Levo zgoraj grad Liechtenstein

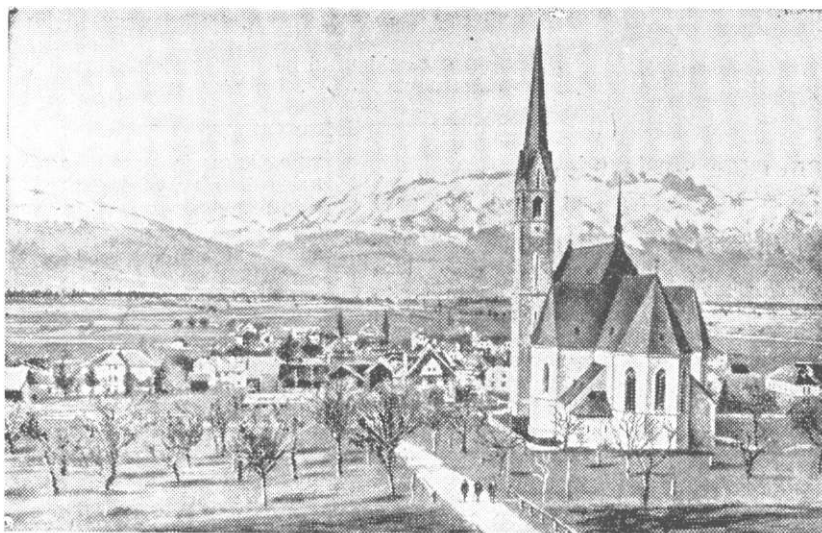

Glavni poštni urad v Vaduzu

mo šest: načelnik vlade, dva svetnika, tajnik, pisar in sodnik. Slednji si v samotnejših primerih vzame za pomoč kakkega tovariša iz Švice ali iz Avstrije. Do prevrata je bila kneževina v carinski uniji z Avstrijo in je imela tudi avstrijski denar. Tokrat pa se je naveličala nesolidne družbe in se zatekla v Švico. Ž njo je odslej vežejo carinske in valutarne zadevščine, cerkveno jurisdikcijo pa je že prej izvrševal nadškof iz švicarskega Chura.

Ta pozabljena idila bi trajala še bogve koliko časa, da niso iznajdljive glavice prišle na misel, da se da dejstvo suver-

nostl tega malega koščka alpske zemlje zelo dragoceno izkoristiti. Najprej so sami domačini našli lep izvor dohodkov. Vsako leto so izdali nove poštne znamke. Celo znamke zračne pošte ima Liechtenstein in te so osobito priljubljene pri zbiralcih. Po vojni pa so se kneževini odprli še drugi viri. Bogati očetje iz raznih dežel so svojim sinovom začeli prekrbljevati liechtensteinsko državljanstvo, da jih očuvajo vojaške službe in posledic vojne. Tudi bogati brezdomovinci so zahrepeneli po prijetnem podaništvu, ki ga vlada v Vaduzu podeljuje prav širokogrudno. Kdor plača 20.000 frankov

SCHAAN, drugi največji kraj v kneževini

takse, mu pošljejo liechtensteinski potni list, ne glede na to, dali je kdaj videl Liechtenstein ali ne.

Posebno pa se je priljubila kneževina onim poslovnim ljudem, ki ljubijo velike dobičke, obenem pa silno neradi plačujejo njim odgovarjajoče davke. V tem oziru je Liechtenstein pravi raj za slične davčne begunce, ker pobira samo 1 % imovinskega davka in % % pridobnine. Tako malenkost lahko vsakdo rad utrpi, zato so v Vaduzu najrazličnejše tvrdke ustanovile svoje navidezne centrale, poslovalnice pa imajo v onih deželah, ki ščitijo njih podjetja in omogočajo poslovanje, dasi jim nehvaležni špekulantje odtegujejo svojo davčno moč. Tako družbo je treba le vpisati v vaduški trgovski register in že je vse opravljeno. Vpogle-

da v te registre seveda nima nihče, kajti liechtensteinska vlada ve, da je v njeni diskretnosti glavni vir dohodkov.

Iznajdljivi ljudje so našli brez dvoma še dokaj drugih sličnih načinov zlorabe liechtensteinske državnosti in v deželico teče neprestano zlata reka, ki je zavljo obrambnih ukrepov drugih držav sicer nekoliko upadla, vendar pa je še vedno tako izdatna, da zagotavlja kneževini brezskrbno življenje. Samo iz Nemčije so bogataši skrili v Vaduzu pod raanimi naslovi skoraj poldrugo milijardo frankov in lahko si je izračunati dohodek kljub bajno nizkim odstotkom liechtensteinskega obdavčenja. Tako nemški Liliput živi lepo življenje in kuje lepe denarce iz nesreče večjih narodov.

Švicarski carinski urad na liechtensteinski meji.
(Liechtenstein je v carinski zvezi s Švico)

Kam rada strela udari?

Stara ljudska modrost pravi, da pred nevihto ne išči zavetja pod hrastom, ampam če že treba, rajši pod bukvijo, ker strela v bukev ne udari tako pogosto. Obe drevesi sta nekako enako visoki in težko si je zaradi tega razlagati, zakaj naj bi bil hrast za strela bolj privlačen nego bukev. Morda je to le praznoverje, ali težko ga je ovreči. Ponekod namreč delajo točne statistike o strela in te statistike le potrjujejo ljudsko pravilo. Število udarov v hrast je vedno dokaj večje in tega vse doslej ni bilo mogoče zatajiti. Zdaj pa je hamburški fizik Walter opozoril na to, da statistika lahko upošteva samo tiste primere, ko se poznajo posledice strele, zakaj le redkokdaj se lahko neposredno opa-

zuje, kam je natančno treščilo, številke, ki se dobe na ta način, pa nikakor ne morejo biti točne, zakaj na raskavi skorji hrasta se poškodbe od strele mnogo bolj poznajo nego na gladkem bukovem lubju. Statistika upošteva le vidne poškodbe drevesa, o resničnem številu udarov pa ničesar ne izdajo. Ker pa je za človeka, če že mora biti ubit pod drevesom, prav vse eno, ali se bo na drevesu kaj poznalo ali ne, tudi ni vzroka, da bi se hrasta bolj bal nego bukev.

*

Kazalo

za 11. knjigo bo priloženo prihodnji številki

Od Casablance do Algera

Ce hočeš priti po kopnem iz Casablance v Alger ali Tunis, še zmerom ne moreš ves čas potovati po železnici, ker je v progi precejšnja vrzel med Fezom in Udždo, na meji med Alžiro in Marokom.*) Železnica se že gradi in bo nekako v dveh letih dovršena. Čeprav je zaradi tega pot po kopnem precej zamudna in težavna, sem se vendar rajši odločil zanjo nego za vožnjo po morju, in ni mi bilo žal.

Do Feza sem se vozil vso noč in navzlic nagli vožnji je pritiskala vročina. V Casablanci je namreč poprej ves dan pihal »široko« in ni ponehal niti na večer, tako da so bile vse kavarniške terase natlačene ljudi.

V Fezu nas je že pričakoval avtobus, eno tistih udobnih vozil, ki vozijo pod imenom »pulmani« po vsem Maroku in so mnogo bolj priljubljeni nego železnica, ker vidiš iz njih vsaj nekaj še nepokvarjene, necivilizirane dežele. Mislim, da je Maroko tisti košček zemeljske oble, kjer srečaš največ motornih vozil vseh vrst in kalibrov. Ponekod vozijo naglo kakor vlaki, drugje se pa spet premikajo le korakoma. Na strehah avtobusov so pručice, po katerih se včasih kar gnete domačinov, vmes pa so še naloženi zaboji, vreče, košare sadja in sočivja in ovce. V Marakeču sem videl košatiti se na strehi celo malega voliča, pa se ni nobeden čudil temu, samo v glavo nam ni šlo, kako so ga spravili gori.

V bujno zelenje zagrjnjeni Fez se je kmalu skrila za gričevjem. Voz pleza višje in višje in na nekem zavojju ceste proti Tazi se razgrne pred nami nepopisno lepa panorama. V vzhajajočem soncu se blešči belina hiš, pogreznjenih v morju svežega zelenja. Počasi brni naš mastodont po zelenem predgorju. Vsepošvoda rastejo iz tal poslopja novih farm in venomer srečavamo delavske kolone, ki popravljajo cesto. Zrak je tu v višini čudovito svež, nebo pa globoko, kakor se vidi samo še s prav visokih gora.

Onkraj 1200 metrov visokega prelaza se slednjič ustavimo v Tazi, kjer se neha rodovitni svet. Dalje se vije pot kilometre daleč po pusti peščeni planjavi, posejani s kamenjem in docela neobljudeni. Vročina pritiska, da mi pot curkoma lije

*) Glej: Dr. VI. Travner: Francoske kolonije, Zis., knjiga 10, str. 635.

po čelu, čeprav smo šele v začetku aprila, Le v fantaziji si lahko zamišljaš, kako mora biti tukaj šele poleti.

V Bu Gercifu se ustavi avtobus pred eno izmed krčem, ki stoje kakor bufetti ob železnicah. Komaj izstopimo, nas že zajame v svojo sredo trop beračev. M vseprek razkazujejo rane in poškodbe. Naš gostilničar, podjeten Alzačan, ki je že služil v Tujski legiji, pa se k sreči dobro razume na šege in običaje teh krajev. Z nekaj dobro pomejenimi curki sodavice nas reši nadležnega krdela, ki začne zdaj prežati, kje bo padlo kaj od mize. Strašni siromaki so med njimi. Videl sem nekega slepca, da je pobiral in slastno jedel odvržene pomarančne lupine.

Taurirt, poslednja etapa pred Udždo, je sicer dokaj slikovita pokrajina, ali za prebivanje ni posebno vabljiva. V pesku in kamenju leži skromno naselje, nad katerim se dviga precej strm, utrjen grič, ki je včasih služil kot branik in pribežališče, zdaj pa stoje na njem namesto topov samo vitki stolpi brezžične postaje. Od maja dalje je Taurirt pravcata peč in ljudje se, če le mogoče, preselijo čez poletje drugam.

Po skoraj 350 kilometrov dolgi, narporni avtomobilski vožnji prispemo slednjič vendarle v Udždo, ki leži prav na meji med španskim in francoskim Marokom ter Alžirijo. Tu se spet pričinja železnica, ki veže to važno postojanko z Oranom, Alžiro in Tunisom. Tu je treba na carino, da pregledajo potne liste.

Mesto Udžda se je lepo razvilo. Pred desetimi ali petnajstimi leti je bilo še umazana vas, zdaj pa je kakor kako večje evropsko provincialno mesto.

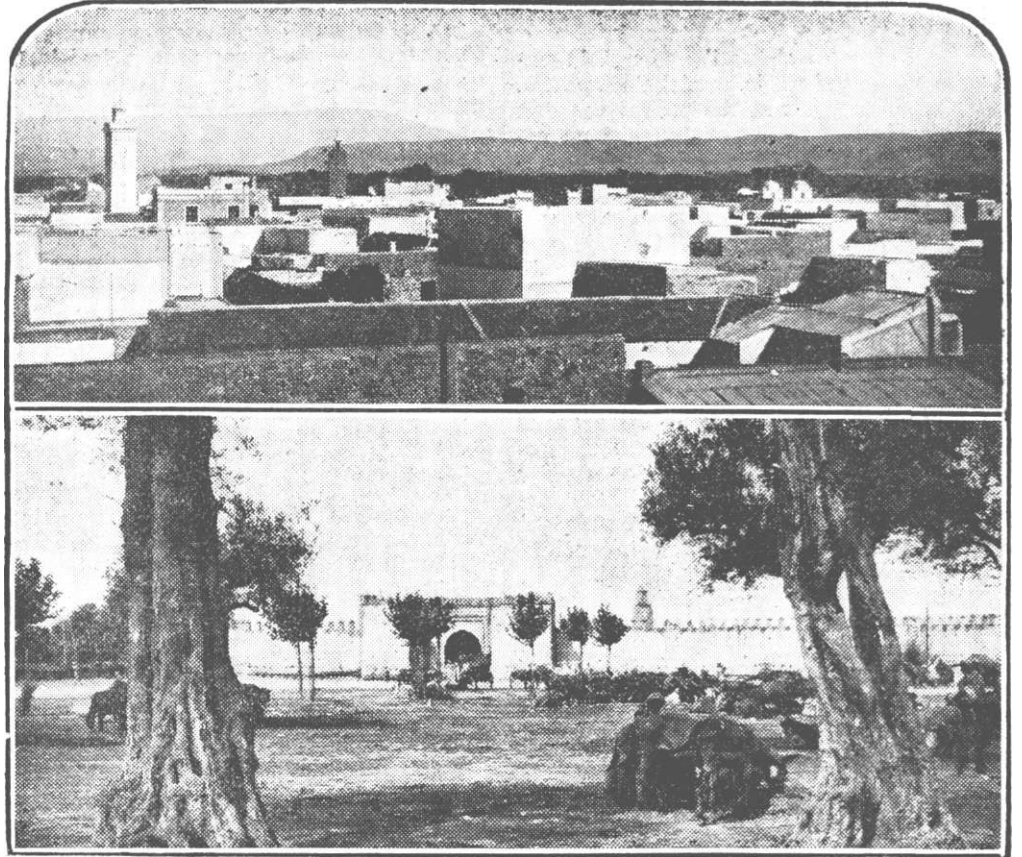
Vlak proti Tlemcenu nas pelje po lepih krajih. Krog in krog se razprostirajo vzorno obdelana polja, ki segajo na jugu prav do visokih planot, ki se nalik modrikastemu pasu rišejo na obzorju. Kakor da se mu nikamor ne mudi, leze naš »brzec« počasi po hribih in dolinah. Pa me prav nič ne jezi počasna vožnja, ker lahko tako delj časa uživam prekrasni sončni zahod. Šele ko zavozij vlak v tesno sotesko, nam zakrijejo žarečo oblo bližnje gorske kope, okronane s tenkimi, šiljasto prikončenimi pečinami, ki se vidijo kakor mesto fantastično izoblikovanih stolpov. Tu in tam se kakor kipi odražajo na oranžnem

nebu ponosne postave Arabcev v belih burnusih: prava svetopisemska slika. Črede se vračajo s paše in pastirji postajajo ob progi ter radovedno gledajo za vlakom.

Privlačnost te pokrajine in tisto, po čemer se razlikuje od Maroka, je nje mnogoličnost. Tu se zdi resna in veličastna, da ne rečem heroična, tam spet ljubka in nasmejana. Tu se razprostirajo zelene planjave in pritlikavi gozdiči, v katerih čepe lične bele hišice, druge spet se zajedajo v zemljo globoke

— kakih sto let bo nemara tega — opravka v teh krajih.

O Algeru samem se mi ne zdi vredno izgubljeni besed, ker je bil že nešteto krat popisan. In mesto je pač mesto. Vsa so si več ali manj podobna, orientalska kakor evropska. Razen tega pa mi je, ko sem se že vkrcal na parnik, še zmerom lebdela pred očmi samo žarka maroška pokrajina, tako da nisem videl mnogo drugega nego tisto, kar so še pred menoj popisala bolj vešča peresa kakor je moje. — René Gouzy.

Zgoraj: pogled na Udždo. Spodaj: mestno obzidje

doline in tesni, v katerih besne hudo-urniki, stisnjeni med golo rjavo skalovje, ki se vidi ob sončnem zahodu, kakor da bi bilo polito s krvjo.

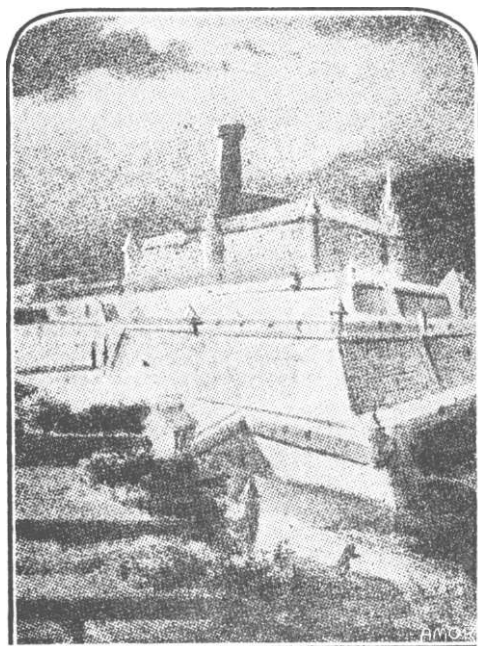
Ko je vlak zapeljal med to divje pečevje, je poleg mene sedeči domačin povsem resno pripomnil, da morajo biti tu tudi levi. To je seveda nesmiselno. Vendar pa sem se, motreč mračne soteske in prepade, spomnil Julesa Gérarda, častnika pri afriških lovcih, ki je imel

Jabolčne lupine

imajo po novejših ugotovitvah angleškega urada za preiskovanje živil najmanj šestkrat več vitamina kakor mesnati del okoli peščišča. Kadar torej uživamo premalo vitaminov z cstalo hrano, je priporočljivo, da jemo jabolka neolupljena, seveda primerno očiščena. P.č.

Železna krinka

Citateelj francoskih dnevnikov je gotovo že naletel na psevdonim Masque de Fer. Povzet je po zgodovinski osebi, s katero se je bavilo morda že tisoč pisateljev od Aleksandra Dumasa do Voltaira. Sedaj se je lotil skrivnostnega junaka Maurice Duvivier. Ta junak, Eustache de Cavoye, nazvan tudi Dauger, se je v detinstvu igral s kraljevičem Ljudevitom, njegova mati Je bila častna dama pri regentinji.

Trdnjava Pignerol

Evstahij je bil razvratnik, svetoskrunec, a Ljudevit XIV. mu je večkrat prizanesel. Naposled so ga zaprli v trdnjavo Pignerol.

Toda 1680 je finančnik Fouquet, bivši Lafontaineov zaščitnik, iznenada preminil v Pignerolu, kamor sta ga poslala parlament in vir dar. Tu nastopi krinka. Fouquet je bil že na tem, da bo prost in da se vrne v Pariz, ali to bi bila smola za njegove moččne protivnike. Tedaj pa je bil zastrupljen, vitez Dauger je bil baje morilec. Poprej so sumili, da je železna krinka Fouquet sam, potlej neki laški srečelovec, visoka angleška osebnost, neki Nemec itd. Duvivier pa je sedaj osumil Colberta, oziroma Lruvoisa ali Lauruna kot pobudnike za otrovanje. Prvi je tudi Duvivier, da je označil Douirera kot ljubimca pl. Brinvillierscve in njenega sokrivca.

Omenieni so zanimivi nič manj ko roman, prinaša zvesto sliko tiste dobe. Dauger je bil zaort 34 let in 4 mesece. Kardinal Mazarin je bil dal vprašati papeža, ali bi smeli po tajnem usmrtiti velikega ma-

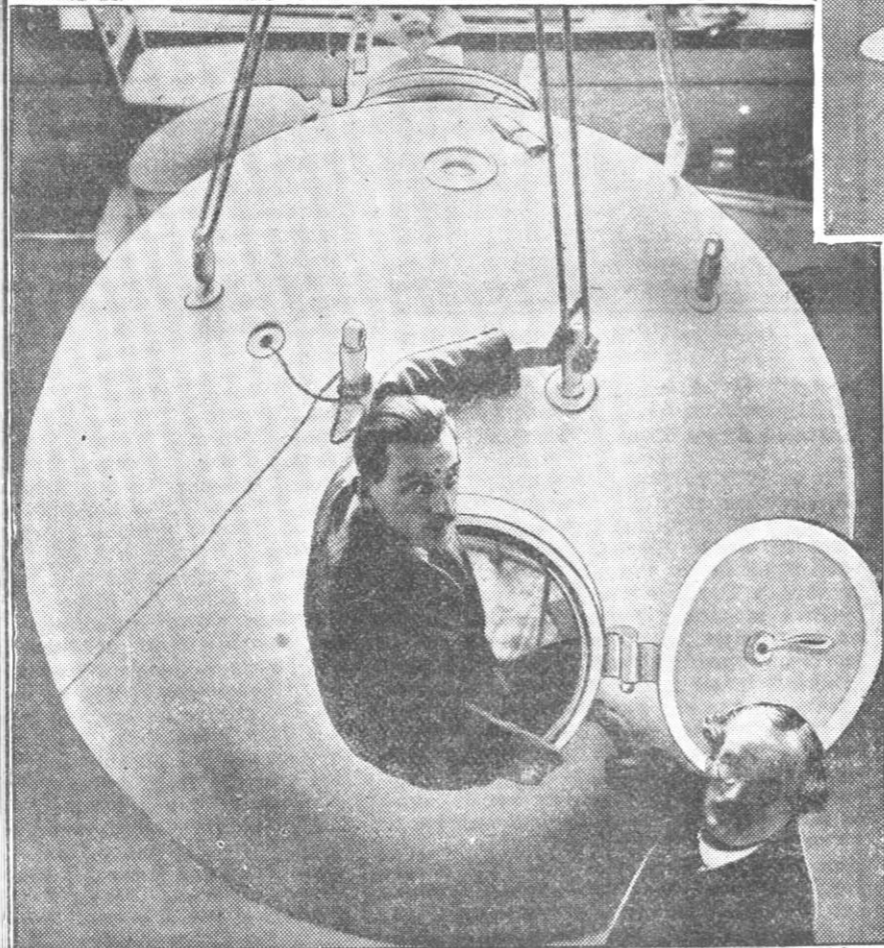
lopridneža, toda sveti oče je odgovoril: ne. Ujetnik je stojično prenašal ječo in pobožno izdihnil v Bastilji (1703).

Ali lahko domnevamo, kako dolgo bomo živeli?

Prof. dr. Bernsteinu v Gottingemu se je posrečilo važno odkritje, ki naj nam omogoči sklepanje, kako dolgo bomo predvidno živeli. Staranje se, kakor znano, pri človeku opaža na vrsti organov, tako n. pr. na laseh, ki začno siveti, pa tudi na očeh, ki vedno bolj pesajo, človek postaja dalekoviden; očesna leča namreč sčasoma odreveni. Ker se v njej naberejo, v zvezi s presnavljanjem, neke snovi, se ne more več vzbuditi, kar je potrebno za gledanje od blizu. Dr. Bernstein je dognal, da v vsaki starostni dobi praviloma lahko pričakujejo manj dalekovidni ljudje daljšo življenjsko dobo kakor bolj dalekovidni. Bolj ali manj odrevenela leča je torej do neke meje pravo-merilo za splošno ostarelost človeškega telesa. — Rč.

Kakšen glas ima gramofonska plošča,

toi se vrti T nasprotni smeri? čudno vprašanje! človek bi mislil, da je tak poskus čisto brezplošno igračkanje; saj se niti ne da izvesti na navadnem gramofonu, ki vrti ploščo le v eni smeri. Pa je vendar stvar zelo zanimiva. Profesor Hertz je v fizikalnem Institutu tehniške fakultete v Charlottenburgu naredil resne poskuse z nazaj se vrtečo ploščo. Kakšen pomen ima tak poskus? Pokaže naj, kako vpliva smer vrtenja na zvočni dojem. Pri tem ne gre za pravo glasbo, za igrane note. Poskus prof. Hertza z orglami in klavirjem je pokazal, da so orgle pri obratnem vrtenju plošče donele skoro popolnoma naravno, med tem ko klavirja sploh ni bilo mogoče spoznati in tudi ni bil podoben nobenemu drugemu znanemu glasbilu. To čisto jasno dokazuje — kar so odkrili šele pred kratkim po obširnih in napornih preiskovanjih — da namreč glasbilu ne dajejo določene barvitosti le višji toni, ki jih vsebuje zvok ampak je merodajen tudi način, kako se zvokova jakost za njegovega trajanja izpreminja. Ko pri orglah pritisnemo na tipko, $\#M$ ton takoj določeno stopnjo jakosti, obdrži to jakost neizpremenjeno, pa Jo takoj popolnoma izgubi, ko se tipka dvigne. Razumljivo je torej, da se nam zdi takšen zvok skočilo enak, bodisi da ga slišimo v normalni ali obratni smeri. Drugače je pri klavirju. Tu je ton v trenutku, ko udarimo na t $\#Vo$, zelo lak, začne pa takoj padati v začetku hitro, potem vedno počasneje. dn $\#Hr$ končno ne utihne. Če takšen zvok slišimo v nasprotni smeri, mora biti seveda popolnoma drugačen. Razlika je potemtakem prt klavirju posebno velika, listna je pa skoro vsem glasbilom. — Rč.

»ЖИ
HHN
IIIIИu

s e
u.MU

IIIIИpIIp

J
9940

Levo I : Abesinski vojni i r s svojimi oficirji sno Angleška bo letala med vezban - Levo spodaj: I * Piccard (desno gov sedanji spremi i v stratosfero Cosyns - KartuA menihi v CowfoMjrofiji Sus-ses Agleskem.

Elektrotehnika v službi medicine

zadnjih desetletjih je elektrotehnika zavzela tako silen razmah, da danes skoraj ni panoge na svetu, kjer si ne bi bila elektrika esvojila vstopa in sodelovanja. Kamorkoli se obrnemo, povsod jo srečujemo, bilo v katerikoli obliki; luč, motorna sila, toplota, šum, prenašanje signalov ali zvoka preko žice ali brezžično, elektroterapija, vse to so le nekatere aplikacije električnega toka. In če sn elektrika že dolgo časa uporablja v Ameriki za usmrtilcev ljudi, potem je prav za prav le naravno, da jo srečamo že razmeroma zgodaj tudi v službi medicine.

Preveč bi bilo, ako bi hotel na tem mestu v podrobne stih navesti, kje in na koliko načinov se uporablja elektrika v medicini, podati hočem le kratek pregled, kako važen pripomoček le postal električni tok tudi v medicini.

V glavnem lahko razlikujemo trojno delovanje električnega toka v medicini: kot pomožno, kot zdravilno in kot diagnostično sredstvo. Te tri panoge pa v mnogih ozirih niso strogo med seboj ločene, ampak često prehajajo brez določene meje druga v drugo.

Kot pomožno sredstvo velja elektrika povsod tam, kjer v eni ali drugi obliki olajša zdravniku opravljanje drugih njegovih funkcij in kjer se je udomačila zaradi svoje enostavnosti in vsestranske uporabljivosti. ne da bi bila pri tem neobhodno potrebna.

Na prvem mestu bi tukaj omenil elektriko kot vir svetlobe, bilo da z njo proizvajamo luč za velike operacijske svetilke ali za močne reflektorje, bilo da z njo napajamo malo žarnico na zdravnikovem čelu. Možnosti osvetljevalnih efektov in prednosti električne luči celo nasproti sončni svetlobi so tolikšne, da dostikrat električna luč izpodriva dnevno svetlobo in da se mnoge težke operacije vršijo samo pri umetni električni luči.

Vsakemu je znan vrtalni stroj zobozdravnika. Tudi tu bi mogli izhajati brez elektromotorja — saj se še danes najdejo pri nekaterih zobozdravniki vrtalni stroji na nožni pogon —, toda prednosti električnega vrtalnega stroja so bile preočitne.

Tudi pri masaži orevzema v zadnjem času elektromotor vedno bolj funkcijo rok. Deloma je temu vzrok stremljenje, izlečiti manuelno delo v korist mehaničnega, ki ga srečujemo povsod in na vsak korak, deloma pa nam osierura elektromotor regularnost masaže, ki se z rokami le težko aH pa sploh ne da doseči.

Že staro le zdravljenje nekaterih kožnih tvorb ali ran po izžiganju s tkzv. kavterji. Svoj čas so se kavterji segrevali v plamenu, danes se to vrši električno. Dotični del

kavterja, ki pride na mestu, katero hočemo izžgati, v detik s kožo, sestoji iz platinaste žice, skozi katero pošljemo ob precej nizki napetosti močan električni tok, ki gre lahko do 50 ali še več amperjev. Električni tok za segrevanje kavterjev od vzamemo običajno preko malega transformatorja direktno električnemu omrežju.

Od tu opisane tople ali nizkofrekvenčne kavstike se pa bistveno razlikuje tkzv. hladna ali visokofrekvenčna kavstika, to je rezanje s pomočjo električne iskre. Ta mete da je še precej nova, saj se je začela izvajati šele pred približno 5 do 6 leti, vendar pa na mnogih mestih že uspešno izpodriva operacijski nož kirurga. Ogromna prednost visokofrekvenčne kavstike je v tem, da si na aparatu lahko v naprej izreguliramo kakovost ureza in to glede njegove ostrine, globine in krvavenja. Poljubno lahko dobimo ali estre ureze, ki se potem hitro zacelijo, ali pa hrapave ureze s tanko krasto, ki ne krvave. Za rezanje samo se poslužujemo igel ali zank iz tanke žice. Rezanje je mogoče samo, ako imamo sklenjen krog električnega teka, to se pravi: ako smo iglo, oziroma zanko priključili na eno sponko aparata, moramo skrbeti za to, da je človeško telo zvezano tudi z drugo sponko. Navadno se vrši to z večjim kosom mehke svinčene pločevine, ki ga pritrdimo nekje na goli koži. Množina toka je seveda po celi poti (aparat — igla ozir. zanka — telo — pločevina — aparat) enaka, kar pa se spreminja, je prerez tokevega vodnika in s tem recipročno gostota toka. čim večja je gostota toka, tem večja je na dotičnem mestu proizvajana topleta. Največ toplote dobimo tam, kjer je prerez, ki ga mora premostiti električni tok, najmanjši in specifični upor vodnika največji, t. j. tam, kjer se z operacijsko iglo ali zanko dotaknemo telesa. Zaradi visokih temperatur, ki nastanejo na teh mestih, eksplodira vodik, ki je sestavni del posameznih stanic, in raznese te stanice.

Ker delamo s precejšnjimi toki (1—2 ampera in še več), je jasno, da ne moremo uporabiti navadnega toka iz omrežja. Id ima le nizko frekvenco cd 50 period v sekundi, ampak moramo ta tok pretvoriti v posebnih za ta namen konstruiranih aparatih v visokofrekvenčni tok s frekvenco do 1—2 milijona period v sekundi. V nemških aparatih, ki se pri nas večinoma uporabi iajo, se vrši to nretvarjanje z iskriščem, dočim se n. pr. Francozi in Američani poslužujejo elektronskih cevi.

Visokofrekvenčni tok, produciran v teh aparatih, pa nam ne služi samo kot pripomoček, oziroma nadomestilo kirurškega noža, ampak se da tudi sam na sebi izrabiti kot zdravilno sredstvo, in sicer njegov toplotni učinek. Vsak električen tek

proizvaja toploto, ako je upor provodnika dovolj velik in ako ga dovajamo v zadostni količini. Tega dejstva se poslužuje diatermija (pregrevanje). Vodnik električnega toka je človeško telo in tok, ki ga pošljemo skozenj, pregreva notranjost telesa. S primerno, namestitvijo svinčene pločevine, tkzv. elektrod, ki dovajajo visokofrekvenčni tok, temu lahko predpišemo njegovo pot v telesu, to se pravi, da pregrevamo samo tiste organe, ki so tega ravno potrebni.

Upoštevati pa je treba, da vsi deli človeškega telesa električnemu teku ne nudijo istega upora; tako so n. pr. mišice in žile dosti bolj provodne kot maščoba ali kosti in električni tok si bo vedno poiskal ono pot, ki mu nudi najmanj upora. Če hočemo dobiti toplotni učinek na čisto določenem mestu, brez ozira, ali so to mišice ali kosti ali karkoli, tedaj se priporoča uporaba aparatov, ki proizvajajo ultrakratke valove (v valovni dolžini od 30 doli do 5—6 m). Na ta način se proizvaja med dvema ploskvama električno polje, ki postane lahko tako močno, da se segrevajo, cziroma izgorejo vsa telesa v tem polju, brez ozira na to, kakšna so.

Ni pa toplota edini zdravilni učinek električnega toka. Tudi učinek na živce nam večkrat razodene zdravilno moč električnega toka; v manjših množinah in ob nizki napetosti lahko apliciramo električni tok nizke frekvence, pri večjih množinah pa se moramo vsekako posluževati visokofrekvenčnega toka. Eden izmed najbolj gorečih propagatorjev zdravljenja z visokofrekvenčnim tokom je bil Zeileis, ki pa je močno precenjeval njegove zdravilne možnosti. Ker njegovi uspehi, ki so v veliki meri osnovani na sugestiji, le niso bili trajni in niso izpolnili nad bolnikov, je tudi cotok bolnikov kmalu usahnil. Zeileis se je posluževal le tega, kar je pred davnimi leti spoznal in uvedel v medicino francoski zdravnik d' Arsonval.

Zelo razširjena in obče znana je tkzv. svetlobna terapija ali zdravljenje po obsevanju. V te svrhe nam služijo ali navadne močne žarnice, kojih zdravilna moč ne temelji toliko na svetlobnem kot na toplotnem efektu, ali pa viri ultravioleturnih žarkov, v prvi vrsti tkzv. kremenske svetilke. V gorilcu kremenske svetilke je živo srebro, skozi katero pošljemo električni tok, tako da se živo srebro močno segrje in

A. Lecte: V GOZDU

pretvori v živosrebrno paro, ki ima to lastnost, da emitira ultra violetne žarke. Ime »kremenska svetilka« pa izvira odtod, da je njen gorilec iz posebnega stekla s primesjo kremenca, ker navadno steklo ne propušča ultravioletnih žarkov.

Kmalu po odkritju Rontgenovih žarkov se je spoznala tudi njihova zdravilna moč. Pri rontgenterapiji razlikujemo površinsko (kožno) in globinsko terapijo.

Za proizvodnjo Rontgenovih ali x-žarkov v tako zvanih ceveh potrebujemo visoko napetost. Čim višja je napetost, tem večja ni samo intenziteta, ampak tudi prodornost žarkov. Iz tega sledi, da moramo pri globinski terapiji uporabljati višje napetosti kot pri terapiji kože. V zadnjem primeru delamo z napetostmi do največ ca 100–120 KV (1 KV je 1000 voltov), za globinsko terapijo pa potrebujemo najmanj 160–180 KV. Lanes običajne naprave za globinsko terapijo dosežejo 200–210 KV, zgrajene pa so tudi že bile naprave do 600 KV. Z ozirom na višoko napetost so taki aparati konstrukcijsko precej komplicirani, zato pa se njih zdravilni učinek že močno približuje učinku radija.

Površinska terapija je indicirana pri raznih kožnih boleznih, medtem ko se zdravijo z Rontgenovimi žarki pri globinski terapiji predvsem nastajajoče tvorbe raka, razne ženske bolezni, obolenja žlez itd. Biološki efekt Rontgenovih žarkov je v tem, da se pri obsevanju umorijo bolne stanice na dotičnem mestu.

Prvotno se medicina ni poslužila Rontgenovih žarkov zaradi njihovega terapijskega učinka, temveč le kot pripomoček za diagnosticiranje raznih bolezni. 1895 je nemški fizik Rontgen odkril novo vrsto žarkov, ki jim je dal, ker so bili doslej neznan, ime »x-žarkov«. Žarki sami po sebi so nevidni, če pa padejo na nekatere snovi, povzročajo fluoresciranje. Taka snov je n. pr. barijev platin-cyanid. Rontgenovi žarki prodirajo vsako tvarino, in sicer tem močnejše, čim nižja je njena gostota. Izjemo tvorijo le platina in svinec, ki Rontgenovih žarkov skoraj ne prepuščata. Na Rontgenove žarke pa reagirajo tudi fotografske plošče ali filmi. Izhajajoč iz dejstva, da vsi sestavni deli telesa nimajo iste gostote in zaradi tega tudi prodirajočim Rontgenovim žarkom ne nudijo istega odpora, je nastala rontgenologija. Ako namreč posamezni deli človeškega telesa ne prepuščajo Rontgenovih žarkov v isti meri, potem tudi žarki ne morejo na vsakem mestu povzročiti enako močno fluoresciranje, oziroma počrnenje fotografske plošče. Tako lahko natančno razlikujemo obrise kosti od obrisov pljuč ali n. pr. želodca, posebno še, če izpije pacient pred rontgenološko preiskavo kako tkzv. kontrastno sredstvo, da pridejo konture želodca še bolj do izraza.

Nastane vprašanje, kdaj zadostuje preiskava na senčniku in kdaj je potrebna Rontgen-slika. Na fotografski plošči (ki se

pa danes ne uporablja več), oziroma na Rontgen-filmu dobimo mnogo jasnejše slike, ki dovoljujejo bolj točno in natančno diagnozo. Poleg tega so slike dragocen dokazni material, ker jih imamo tudi kasneje vedno pri roki; stanejo pa precej več ko navadne preiskave na senčniku, ker so filmi dragi in je za razvijanje potrebna posebna temnica z vsem zadevnim materialom. V mnogih primerih pa že zadostuje diaskopija, to je preiskava na senčniku.

Potrebno pa je omeniti na tem mestu nekaj o nevarnosti Rontgenovih žarkov. Pred leti, ko vsa njihova svojstva, predvsem njihova nevarnost še niso bila znana, se tudi nikomur ni zdelo potrebno varovati se pred njimi. Kot so namreč ob pravilni uporabi Rontgenovi žarki eden najdragocenejših pripomočkov moderne medicine, tako tudi lahko postanejo velika nevarnost v rokah onega, kdaj njihovih svojstev dobro ne pozna. Od Rontgenovih žarkov povzročene opekline so najhujše, ki so mogoče, in so nevarne ravno zaradi tega, ker v svoji zahrbtnosti pridejo na dan šele več tednov kasneje kot so bile povzročene. Toda, kjer je nevarnost znana, tam so možne tudi preventivne mere. Množina žarkov, ki jih tudi ob večkratni diagnostični preiskavi prejme pac'ent, zanj še ni nevarna, utegne pa škodovati zdravniku, ki jim je izpostavljen pri vsaki Rontgenpreiskavi v manjši ali večji meri. Že prej je bilo omenjeno, da je svinec snov, ki ne prepušča Rontgenovih žarkov; zato so s svincom impregnirane rokavice in predpasnik dandanes splošno uporabljeno zaščitno sredstvo vsakega zdravnika, ki se pri svojih preiskavah poslužuje Rontgenaparatorov.

Pri spoznavanju in konstataciji bolezni pa ne pomagajo le Rontgenovi žarki, medicina si je tudi na drug način znala ustvariti v elektrotehniko važnega diagnostičnega pomagala. Ko je n. pr. spoznala, da nosi človek v sebi sicer neznan vir električne energije, ki jo proizvaja srce, je nastala potreba po analizi te energije. Tu je prišla na pomoč elektrotehniko s konstrukcijo aparatov, ki so omogočili grafično upodabljanje akcijske napetosti srca. Elektrokardiogrami, kakor imenujemo njeno grafično sliko, ki jo dobimo s posebnimi aparati »elektrokardiografi«, so važen pripomoček pri diagnozi srčnih bolezni.

Konstruirani so tudi aparati, ki prenesejo akustično delovanje srca na zvočnik. Taka naprava ima velik pomen n. pr. za klinike in predavalnice, da lahko istočasno veliko število navzočih kontrolira in zasleduje akustično delovanje srca.

To je le kratek pregled, na katerih poljih se je moderna medicina že mala okoristiti s pridobitvami elektrotehniko. Gotovo bo bodočnost prinesla tu še mnogo, bilo bistveno novega, bilo izpopolnjenje že obstoječega. Ideje, ki jih narekuje potreba, pridejo od zdravnikov, njihovo uresničenje pa je pridržano tehnikom-inženjerjem.

Skrivnosti kitajske četrti v San Franciška

itajske ulice, ki tvorijo celo mesto zase v osrčju velike kalifornijske prestolnice, so izgubile svoj zloglasni sloves izpred vojne dobe, ko so časniki vsega sveta venomer in do najmanjših podrobnosti pisali o ropih in poikoljih bandiMdh tolp v kitajski četrti'pa o prepovedanih nasladah, ki čakajo tujce v opijskih beanicah im še o nešteti skrivnostih kitajskega središča na ameriški celini. Toda, ali je res to vse minulo? Kdo si upa trditi, da bi bila kitajska četrt San Franciška danes kaj drugačna kakor vsa druga velika kitajska mesta na Daljnem vzhodu?.

dkam ta nekatere prodajainico in stanovanja so morda še neprimerno bolj zagonetne kakor v samem BeMngiu ali šanghaju, kar ni čuda, ko pa marajo vse svoje posebnosti venomer skrivati pred zvedarvostjo belcev.

V mehkih kalifornijskih večerji in nočeh se vidi kitajsko mesto, kakor da bi bilo zgrajeno iz samih biserov in dragih kamnov. Sinopi isker in vsafojaikih bizarnih oroamenitov, ki tvorijo svetldbme narpise, se celtrinajajo nekje iz teme in odteevajo od gladkega asfalta. Trgovinske reklame, vljudna vabila restavracij in damcinigav meävavajo avoje rdeče, modro ia

Levo: Grant avenija, desno: kitajski del mesta ponoči

Res je, da v Ameriki kitajsko mesto ne more biti tako samosvoje in samostojno kakor na domačih tleh, saj je sredi najobljudenejših in najbolj poslovnih ulic San Franciška. Hiše stoje v kitajski četrti prav tako v blokih kakor drugod in ulice se svobodno prepletajo in stekajo z ameriškiimi. Iznad privatnih kitajskih streh, ki se vrste vzdolž Grant Avenue — glavne prometne žile kitajskega mesta — more sosedni nebot^niki. Ali vzlic temu da je kitajsko mesto popolnoma spremenilo vnanjo podobo, si je vendar docela ohranilo nekdanji značaj. Samo čez prag je treba stopiti kamorkoli, pa si na Kitaj-

zeleoo barvane črke s tisoči dragih sivetlobnih napisov in podob, da žari vse mesto v mavrični luči bengaličnega ognja padajočega z neba. In ta prizor brezskrbne orientalske vedrine občutiš v okviru moderne, suhoparne Amerike dvakrat blažilno.

Grant Avenue se potaplja v sijaju in razkošju. V iBložbah je v izobilju nagrmdeno vsega, kar izvaža Kitajska. V prodajalnah draguljarjev se odbijajo in lomijo im":: ulične razsvetljave v nizih ametistov, v krasno izrezljanih steklemičicah iz kitajskega laka, v pestrih ornamentih iz zele-nega in bledega nefrita, pa v kipcih in po-

dobah Budhe ter vsakovrstnih ptičev in fantastičnih živali. Tisoč zmajev se rezi iz motivov na porcelanastem posodju, na svilah in drugih dragocenih tkaninah. Budhe iz bron, zlata, malahita in slonove kosti v vseh oblikah in simbolih razkazujejo svoje trebuhe in svojo delno voljo. Ti so najodlična vaba na vse dobrote in sladkosti, ki jih obetajo lokali ob Grant Avenue.

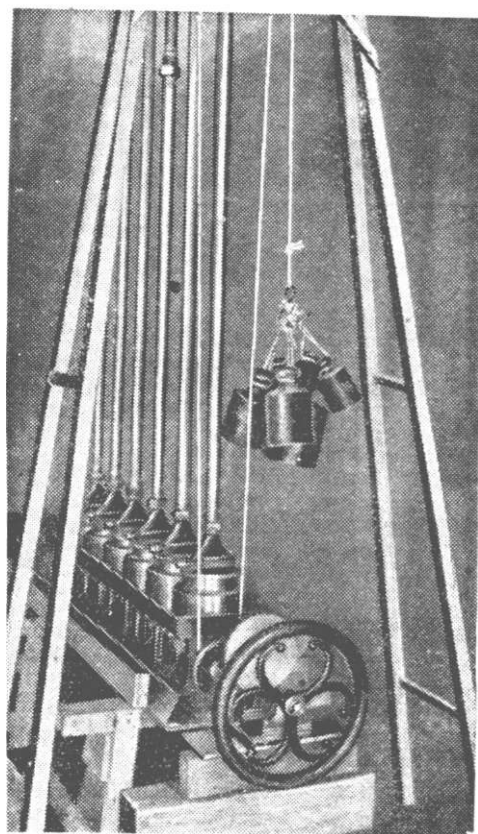
Kakor je že skoraj povsod po svetu, te tudi tu sprejme v vsakem lokalu modernega ameriška godba, toda s tistim misterioznim rumenim, nasmeškom, ki se zdi mešanica rahlega podcenjevanja, mnogo vljudnosti, zlasti pa neke vrste ironije, ob kateri me vselej neprijetno zamrazi, kakor da bi mi nelka ostudna pošast zapicila svoje kremplje globoko v živo meso. Tam v kotu sedi mandarin v bogatem srvilnem odelu in si čisti svoje več let stare nohte, pa si mislim, da mora kot lastnik opijske beznice prav s takim nasmeškom kakor zdaj vabiti na divane zgubljene žrtve svojega mamila. Na podstavkih, obloženih z biserno matico se kade gorilniki, narejeni v motivih zmajskih šap, jezikov in repov, razširjajoč vonjave, od katerih se rode človeku vse tiste nadnaravne vizije, o katerih so tako vznešeno pisali časniki, kadar je bila odkrita kaka tajna kadilnica opija, kjer se je vdajal omamam *sam* boljši svet.

šele z jutranjim svitom ugasne tudi nad kitajskim mestom vsa Skrivnostnost, dasi ostane mesto prav tako zanimivo, kakor je bilo pred zoro. Ulice v pristanišče ožive in se kar zabašejo z vsakovrstnim trgovskim blagom, z zaboji s samimi napisi v kitajskih pisemkah, ki prihajajo po morju iz Azije po isti starodavni poti, po kateri se je valil v Ameriko veletok rumenega prebivalstva vse dotlej, dokler ni vlada kratko pred vojno zavrla tega upe preibujnega priseljevanja.

Mnogi Kitajci so si tudi tu v novi domovini ohranili svoj narodni značaj. Povsod vidiš zamazane in skopo prikrojene svilene tunike tiste male, za Kitaičce tako značilne črne čepice pa papuče (jutranje opanke) s čipkami, še vedno hodijo ženske v širokih, črnih hlačah z zadaj prišitimi bleščečimi črnimi tresi. Njihovi otroci nosijo še natanko tako uristrižene lase, kakor njihovi bratci na Kitajskem, samo brez kit in brez tiste repe, ki visi na čelo, in vsi govore samo kitajski. Le veliki trgovci in nastavljeni po javnih lokalih govore tudi angleški, ker tako pač zahteva njihov obrt. Vsi drugi pa, zasebniki, delavci in njihove žene, ki nimajo neposredno opravka z Američani, pa žive natanko tako življenje, kakor bi ga živeli v kateremkoli velikem pristanišču na Kitajskem z edino razliko, da so tu bolj brez skrbi in da jim je prizanešeno od večnih vojn in drugih nadlog, od katerih trpi njihova prava domovina.

V San Francišku imajo lastne banke iz Jekla in marmorja, v katerih si služijo kruh mične kitajske strojepiske. Imajo lastno pošto in brzovjav in z lastnim denarjem si vzdržujejo moderne bolnice. Njihovi farmacevti prodajajo zelišča, ki po njihovem mnenju ozdravijo vse bolezni mnogo bolje kakor vsa kemična zdravila Američanov. Povsod se vidijo po izložbah nairaznovrstneje posušene rože, zelišča in vrste rjavkastih steklenic, v katerih so v Spiritu shranjene kače ptiči in moluske. In končno imajo lastno časopisje, letake oranžne barve, ki jih v kitajščini obveščajo o najnovejših dogodkih po svetu zlasti pa v njihovi občini.

Amerika, ki so ji Kitajci stokrat ljubši od Japoncev, jih pusti v miru živeti, pod varstvom svojih orjaških policistov, nebotičnikov in cerkva, ki mečejo svoje sence in širijo svoje glasove po rumenih ulicah.

NOV VODNI MOTOR. Berlinčan Caneghen je zgradil vodni motor, ki je po vnanjosti precej sličen eksplozijskemu motorju. Namen motorja je, kakor pravi izumitelj, izkoriščanje vodnih sil pri zelo majhnem padcu ter izrabljanje energije valov, plime in oseke

Švicarski Cagliostro, Lenard Thurneisser

D Leonard Thurneisser se je rodil v Bazlu 1530 kot zlatarjev sin. Bil je »famulus« profesorju J. Huibru, ki mu je pomagal zbirati zdravilna zelišča, pripravljati leke in mu na glas čital Paracelsa. S 16 leti se je oženil. Zapletel se je v nezgodno kupčijo in da bi poiniril uipnike, je pozlatil svinčeno ploščo ter jo dal za suho zlato. Ker ga je varala žena, ker so ga pestili upniki in mu je pretila ječa zaradi ponarejanja, se je skrivaj izmuznil iz rodnega mesta.

V vladavini Karla V. je bila vsaka rec dobra kot pretveza za bojevanje: vena, združitev imperija, borba zoper Otomane. Prišedši iz Anglije, se je Thurneisser uslužil najprej pri mejnem grofu Brainiborskem, pozneje še pri drugih veljakah. V bitki pri Silvershausenu ga je ujel Krištof Carlowitz in ga poslal na sever v rudnike.

Nekaj let kasneje naletimo nanj na Tirolskem, kjer vodi tehtne rudnike. Zgradil je liviamo, izkopal podzemskie hodnike in s svojimi metodami obrnil nase pozornost učenjakov, n. pr. Hijeronima Cardama. Njegov sloves je prodril do nadvojvode Ferdinanda/ Srečni plavžar poskuša najti sredstvo, da bi podaljšal človeško življenje v nedogled, da bi ubežal božjemu mlačevanju, nezgodni zvezdi, smrti. L. 1559 je bila neka ženska obsojena na vislice. Od cesarja je dobil dovoljenje, da jo smo seciratu. Vpričo krvnika ji je Thurneisser v zaporu odprl žile ter jo razudil. Tako je lažni zdravnik spoznal lego organov.

Prost je bil gmotnih skrbi, občudovan vsepovsod, a ni dovolj računal z zavistjo, ki se je pričela buditi. Ko je nekoč odšel na mineraloške raziskave, je ob povratiku našel svoje topilnica upepeljene, svoje imetje uničeno.

Po nadvojvodovem nasvetu se je Thurneisser spustil novič na pot. Po Španskem je šaril s čarodejno šiboo za studenci, prišel v podzemsko šolo v Salamanki, kamor je svoje dni zahajal dr. Faust, so naučil kabelskih formul in poskušal zlato delati. Prišedši v Afriko, je zbolel pod Atlasom in bil v oskrbi targijskega orača, pri katerem se je menda naučil nekih metod. Prek Egipta je prispel na Sinaj, kjer so mu redovniki podelili naslov sinajski vitez. Akoprav je preromal Sveto deželo, je vendar ni podrobneje popisal: zadovoljil se je, da je v velikem verzificiranem spisu »Archidoxa« objasn timer nekat njegovih tedanjih eksperimentov.

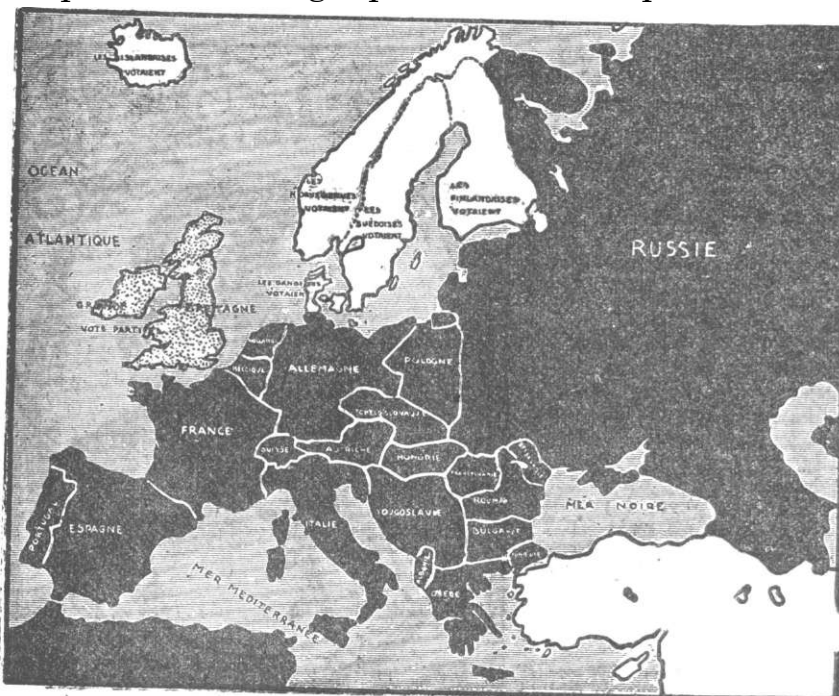
Ob vrnitvi na Tirolsko mu je vlada v linomostu ponudila 700 gl, da bi vzpostavil svoje rudnike. Toda kmalu je dal slovo tem goram, da bi tiskal razna dela tei se posvetil iekarstvu in zdravilstvu. Knez izbomik Braniborski ga je poklical v Berlin., ga nastanil v opušenem samostanu

ter mu dal na uporabo tiskamo in laboratorije.

Skoraj je samostanska tiskarna dala na svetlo Thurneisserjev spis o vodah, z naslovom »Pison«, to je ime prve od štirih rek v zemskem raj. V kratkem času je bil podjetni mož proučil vse vrelce in vodotoke po Bramiborskem in na bregovih postavil lazarete, da bi preskusil zdravilnost posameznih voda. Razun tega je zasledil kraje, koder se je dobival galun. solitar, živo srebro, granat, zlata zrna. V tem delu trdi, da Havelaska voda — Spreva je glavni pritok — dela ženske zlobne, silne, lažnive! V isti tiskarni je objavil in po vsej Evropii razširil preroški koledar, ki popisuje kakor danes v Ljubljani Karmah vpliv zvezd na ljudi itd. Thurneisser je bil med ustvaritelji reklame. Vsi evropski principi so si dopisovali z njim. Ta pisma se hranijo v Bazlu in Berlinu. Dokopal se je do velikanskega bogastva. Toda razsikal je nepreudarno: vozil se v kočiji z razkošnimi konji, nosil — nezaslišana nagizdnina za tedaj — svilene nogavice in se obdajal z obilnim spremstvom. Ko so ga možje znanosti jeli bridko napadati, je njegova slava zapadala in visokornec je bedno sklenil svojo zemeljsko usodo. Preminul je v Koloniji 9. julija 1596: v svojem horoskopu je bil sam napovedal dan svoje smrti.

Napredek ženskega pokreta v Evropi v 18 letih

Pred letom 1914:

Prav malo držav v Evropi je priznalo ženskam volilno pravico.

Zdaj:

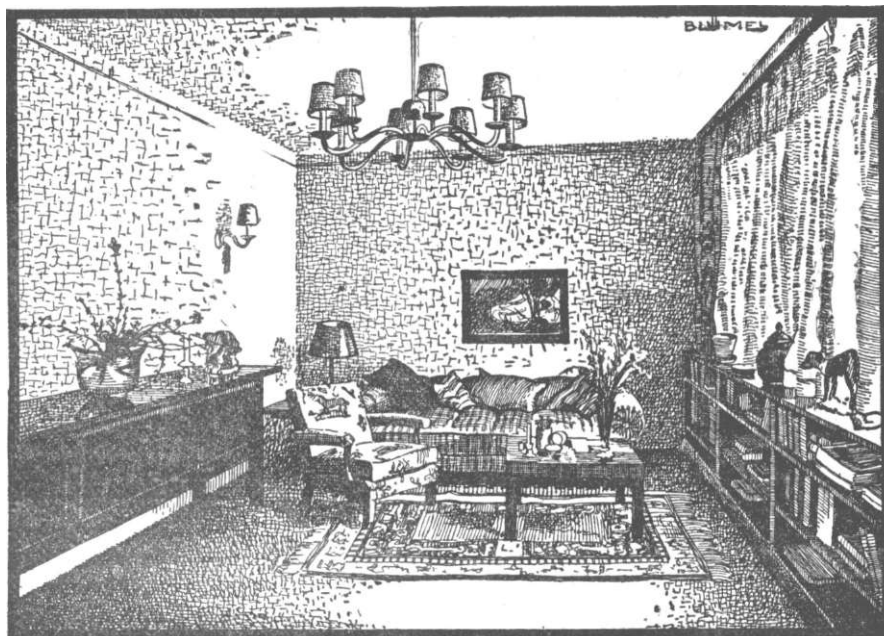
Popolno ali delno volilno pravico imajo ženske že skoraj v vseh evropskih državah — samo že ne v Jugoslaviji, Bolgariji, Franciji in Švici

ČLOVEK IN DOM

Umetnost v stanovanju

Ali spada v stanovanje umetnost ali ne, je še vedno pereč problem današnje stanovanjske kulture. Moderni arhitekti za notranjščino so prisegli na gole stene, kar ni čuda, ko jih je tako dolgo žalil pogled na različne družinske slike, na sočnata tihožitja s kopuni, raki in oblednim sad-

večini primerov samo upodobljeno čuvstvo in kot taka se da samo s čuvstvi prav spoznavati. Kdor si ni še pokvaril preprostega občutenja in se še ni navadil gledati samo* skozi neke predsodke, marveč se še zna predajati vtiskom trezno, a vzlic temu spontano, tisti ne bo prišel v konflikt glede mesta, ki pritiče umetninam v njegovem stanovanju.

jem, pa tudi, ker so uvideli, kako malo ljudi ume razlikovati pravo umetnost od navadnega »kiča«.

Stanovanja pa konec koncev vendar le ne morejo shajati brez vsakega umetniškega dela. Vzlic temu da je že globoko prodrlo spoznanje, da se mora vsak uporaben predmet odvrniti od zavestne umetnosti, bi bilo vendar le dolgočasno v takih, čisto neindividualnih, obrtniških stanovanjih. Na vsak način jih je treba obogatiti z deli čiste umetnosti, vsaj s kako sliko ali plastiko, ki ima nekaj izraza, čim bolj stvarno in smotno je pohištvo, tem čistejše se odraža od njega nad vsakim smotrom zvišena umetnina in tem globlji je zaradi tega nje učinek, šele ko se bodo pojmi o umetnosti in uporabnosti dodobra izčistili tudi v glavah posameznikov, bo mogoče spraviti na pravo pot vse tiste ljubitelje »umetnosti«, ki tavajo zdaj v temi. čim bolj razuma sproščeni se približamo umetnini, čim bolj jo skušamo dojeti samo z občutkom, tem bolj se nam razkrije v vsem svojem bogastvu, zakaj prava umetnost je v

Umetnine si ne moreš nabaviti skupno^ recimo z namizno svetilko ali kuhinjsko uro. Treba je nekoliko potrpljenja. Nekoč te bo gotovo prevzela ta ali ona genialna skulptura in če boš hotel še dalje uživati njeno lepoto, ti ne bo preostalo drugega, kakor da si jo prisvojiš, da jo poneses na svoj dom. Morda boš občutil nekoč posebno duševno naklonjenost do neke slike. Pogledaš na cvetoče kostonje in tako naravno upodobljene ljudi, ki se igrajo pod njimi, iz slike sije tako žarko sonce, iz nje tako živo diha poletna tišina, da mahoma vzljubiš te vrste slikarstvo.

Za svojo osebo bi si želel na knjižni omari strogi profil egiptске kraljice Nefretete, poleg mize si pa sigurno obesim fotografijo orhidejinega cveta na kromovorumenem ozadju v formatu 18X24 cm.

Umetnine ne smejo manjkati v nobenem stanovanju. Samo naučiti se moramo razlikovati zrnje od plevela, da bomo res občutili blagodejni vpliv prave umetnosti.

Te silne spremembe se pa niso izvršile brez protestov. Njih neposredna posledica je bil izbruh velikega Satsuma upora, ki je veljal Japonsko 20.000 življenj in 50 milijonov funtov. Vendar je napredek neprestano naraščal. 1889 je bila proglašena ustava in dve leti kasneje se je sestel prvič parlament. Plemstvo se je organiziralo po evropskem načinu.

Črni tiger — bela vrana

Belinstvo (albinizem) pomeni nedostatek barvila v polti, dlaki, laseh, perju, očeh. Melanizem ali črninstvo pa kaže na temnejši odtenek, nego smo ga vajeni srečavati pri posameznikih. Nekatere živalske vrste so tolikanj izpostavljene črninstvu, da je to že malone normalno, pravotno: jaguar, panter in damjak, ki nastopa po navadi v rjavini z belimi pikami, redko pa brezbarven in docela črn. Vsaka količaja popolna zoološka zbirka premore panterja — Milan Pugelj ima celo povest tega naslova — manj pogosto pa črnega jaguarja. Mladiči te mačie zvrsti so oblečeni v belino, žoltino, črnino s črnimi pikami. Teh odtenkov pa za čudo ne kažejo sorodne zvrsti: unca ali Irbis, gepard, ocelot, niti enobarvna zver: lev in kuguar ali puma. Jako redko so se opazili črni ti-

1894 izbruhne vojna s Kitajsko zaradi Koreje, ki se je končala s popolnim porazom Kitajske. Japonci so dobili Formoso, Koreja je postala neodvisna, Japonci pa so dobili veliko vojno odškodnino. Triumf Japonske je pokazal svetu, da je na vzhodu zrasla nova sila.

gri. L. 1846. so naleteli v Chittagongu na Bengalskem mrtvega starca, ki ga je končala zastrupljena strelica iz pasti. Verodostojne angleške priče so ga popisale kot temnega ali jako rjavega samca. Koža se ni mogla ohraniti, ker je žival že razpadala. Manj jasno sta dognana naslednja primera. Pred malo leti je neki športnik baje videl na jugu od Assama mrtvega črnega tigra, neki gozdar iz Bhama v Birmaniji pa je sporočil, da je njegov sin takega ranil, ne da bi ga bil mogel najti. Dejstvo je, da črnega tigrovega meha ne premore nobena zbirka. Da pa vendar bivajo črni tigri, bi se dalo sklepati iz naslednjega: v Bengalskem zalivu nahajamo pogostoma črne panterje, zato sklepajo na možnost fizičnega činitelja, ki v tej pokrajini povzroča melanizem redno pri panterju, izjemno pri kraljevskem tigru.

mmm i m i n u t e i N P O T O V A N 7 A

Slavna Segovija

Skoraj vsak slikar, ki ga zanese na špansko, napravi izlet v Segovio, da tudi sam poskusi pričarati na platno tisto lepo pokrajino ki jo je ovekovečil največji izmed sodobnih španskih slikarjev Zuloaga. Njegova znamenita slika prikazuje mesto s katedralo in stolpom Alcazarja, ki se ostro a vendar ljubko odraža na temnomodrem južnem nebu. Mesto leži vse na pobočju, Alcazar pa na vrhu skalovitega griča.

Segovia je prilično blizu Madrida, ali prestolnici, ki se vidi precej moderno mesto oi prav v ničemer podobna. Segovia je precej starejša, nad njo leži patina stoletij, v njej kraljuje mir, zadovoljnost in dobrovoljnost. Segovia sanja. Morda o svoji slavi pred pet ali sedem tisoč leti, ko je bila še

važno trgovsko mesto. Cvetoča ovčjereja Je napravila Segovio za središče oblačilne obrti, od katere je meščanstvo prav dobro živelo.

Stari rimski vodovod

Morda najznamenitejši zgodovinski spomenik v Segoviji je lepi rimski vodovod, ki je še popolnoma ohranjen. Tvori ga 148 obokov, ki so v srednji vrsti zidani v dve nadstropji, kakor n. pr. pri borovniškem mostu. Zgradba učinkuje nenavadno mogočno, ker je vsa sezidana iz velikanskih kosov neobdelanega kamna. Stari rimski stavbniki so si z njo postavili neminljiv spomenik. Na sprehodu po tem vodovodu, ki je zelo visok, uživaš najkrasnejši razgled po Segoviji in okolici.

Kdor ljubi cerkveno arhitekturo, si bo v Segoviji ogledal tistih deset romanskih cer-

kva, ki so bile po večini zgrajene v dvanajstem stoletju. Najznamenitejša med njimi je San Martin s kvadratičnim florisom in deveterimi oboki. Vzor lepe arhitekture so tudi templarske cerkve San Milan in San Esteban, posebno pa še Vera Cruz, ki je bila posvečena 1208 in nekoč sedež poglavarja templarskega reda.

Stara segovijska katedrala je bila postavljena prav poleg Alcazarja na najvišji točki mesta. Za časa španskih komun 1520 pa je bila porušena. Pet let kasneje je bila zgrajena današnja katedrala, ki vsebuje umetniške zbirke zelo velike vrednosti.

Poleg cerkva so vredne ogleda tudi neštete palače in plemiške hiše, med katerimi jih je mnogo še iz srednjega veka. Vse se odlikujejo po lepih gotskih oknih in bogatih pročeljih.

A l c a z a r

Najlepša posvetna zgradba Segovie je Alcazar, ki ga odlikujejo vse posebnosti velikega gotskega gradu. Z visokega osrednjega stolpa, ki ga obdaja dvanajst manjših stolpičev, se vidi vsa pokrajin več milj onkraj reke Erasma. Značilno za Segovio je življenje, ki polje po Plaza del Azonguejo, ležečega prav pod akveduktom, tamkaj, kjer doseže najvišjo točko. Ob tržnih dnevih srečavaš tam možake z velikimi rjavimi ogrinjačami in velikanskimi črnimi klobuki, ženske s širokimi rdečimi krili, svetlimi životki in živopisanimi rutami. Narodna noša se je ohranila samo še med okolišnim prebivalstvom, samo mesto pa je v tem pogledu že moderno. Segovia je živa prav za prav samr ob sejnih, drugače pa spi In sanja o minuli slavi

Nenavadna zbirka

Vidiš jo v Berlinu blizu Tiergartena. Zobni zdravnik, dr. Hans Sachs, jo je potrpežljivo sestavljal. Vsebuje pa same zobotrebce. Nekateri, lepo rezljani, so iz rimske dobe. Začetni srednji vek ni nič ostavil, toda s 14. stoletjem se pojavljajo srebrni »pipki« z gotskimi vrezki. Malo pozneje dobijo podobo meča ali čel> križa, ozaljšani pa so s klečečo Materjo božjo ali prepletenimi kačami. V dobi romantike nalikujejo beneškim gondolam in so okrašene z Napoleonovo glavo. Današnje zobocistke so na žalost higienski klinčki. NejevoljeD zbog te demokratizacije, je dr. Sachs ustanovil svoj muzej hotec pokazati današnjemu pokolenju, da se J* svoje dni higiena srečno družila z umetnostjo.

ZNAMKE PRIPOVEDUJEJO

Rajčica z liro

Lirorepka je ptica, ki spada med najkrajše in najfantastičnejše živali. Peres njenega repa so za čudo podobna stari grški harfi ali liri, po kateri je dobila ptica svoje čudno ime. Lirorepka spada v družino rajčic, toda v nasprotju z drugimi vrstnicami, ki se odlikujejo po svojih pisanih barvah, je njeno perje le skromne rjave barve. Tudi poje lirorepka ne poleti kakor druge ptice,

ampak rajša pozimi. Imajo pa zlasti samci izvrsten posluš in izborna oponašajo druge ptice.

Pravijo, da znajo lirorepke prav dobro razlikovati, kaj je moje in kaj tvoje in da nikoli nobena ne uhaja v lovišče svoje sosedice. Na 500 metrov razdalje največ si pridejo vkup. Njih domovina je Novi Južni Wales in tamkaj je v prometu tudi znamka, ki predstavlja rajčico z liro,

AKO SENEVES

Pomaranča

Kdo jo je prinesel iz južne Azije? Morda misijonarji (ali misijec, ako naj se ravnaj po nedavnem nasvetu v mesečniku »Kat. misijoni«) Carpén, ki je došel na Kitajsko leta 1247. ali Rubruquis, poslanec sv. Ludovika, ali pa znameniti potovalec Marko Polo. Eni trdijo, da so jo iz Indije presadili v Sirijo po letu 300 moham. hedžre, po drugih virih so jo v Evropo zatrosili šele v 15. stoletju Portugalci: v Lizboni še danes kažejo na vrtovih grofa S. Lourenca baje prvo pomarančno drevo, ki ga je videla naša celina in ki je potakem oče vseh današnjih. Na vse te domneve prinaša »Dimanche •Illustré« to gotovost: ta in ta Humbert v Dauphinéju govori leta 1333 o vsoti, plačani za presajanje pomarančevcev. Leta 1500 je bila

severni Franciji ena sama sadika, vsajena 1214 v Pampeluni aa španskem, poslana pozneje v Chantilly, odtod v Fontainebleau, po 1684 pa jo neguje oranžerija v Versaillesu in nosi ime: Grand Bourbon, Grand Connétable in François L Dubrovniške Mute naranče uspevajo hrškoae že precej stoletij.

Začimbe in izločanje želodčnih sokov

Poskusi docenta na univerzitetni kliniki v Frankfurtu, W. Heupkeja, so pokazali, da učinka začimb ni jemati tako tragično kakor se včasih slika od gotovih strani. Pri nas smo glede začimb zelo strogi, pa vendar zato nismo bolj zdravi od nekaterih drugih narodov, ki si brez obilice začimb sploh ne morejo misliti dobre jedi. Pravijo, da začimbe neugodno vplivajo na izločanje želodčnih sokov in da z vzdržnostjo v tem pogledu najboljše prizanašamo želodcu. Poskusi, ki naj bi razčistili to vprašanje, so se doslej delali samo na živalih in ni treba, da bi morali veljati tudi za ljudi, šele Heupke je raziskoval tudi učinek začimb na človeški želodec, in sicer s pomočjo sond, tako da so njegova dognanja precej zanesljiva. Heupke je ugotovil, da mnoge začimbe niti najmanj ne vplivajo na izločanje želodčnih sokov, da nekatere sicer nekoliko pospešujejo izločanje solne kisline, druge, zlasti naše običajne začimbe, pa je zelo omejujejo.

Zveri, ki niso zveri

V Afriki naletiš pogostoma na dve vrsti živali, ki se po navadi štejejo med mesojede, a imajo v primeri s temi čisto nasprotno šego. To je dognal profesor Derscheid s svojim najnovejšim proučevanjem. Ena vrsta pripada družim najkrvoločnejših divjih psov, druga pa se zlahta s hijeno. Prva se hrani skoraj samo z žuželkami, mravljami, termiti, kobilicami in včasi, a prav poredkoma, z mišmi. Ta pes je tako malo hud, da živi v miru s perotnico. Druga, prav tako neškodljiva vrsta je tudi žužkojeda. Če ji pomoliš mesa, ga ne mara. Glavna hrana so ji bele mravlje, kakršnih použije neznansko dosti. V daljni dobi sta bili obe ti živali gotovo mesojedki kakor hijene in divji psi, s katerimi sta sorodni. Ne vemo pa vzroka, zakaj sta se odpovedali živežu, po vsej priliki prikladnemu za njiju. Sprememba v piči je povzročila preobrazbo v zobovju teh živali. Prva ima 46 do 48 zob; takega števila ne kaže noben sesavec. Druga pa jih premore le 16 do 20 in mišice v čeljusti so ji zelo slabe. Tema dvema lažnima mesojedcema manjkajo tudi podočniki. Vsi zobje so jima majčkani, tako da jih je težko ločiti med seboj.

Tudi današnji čas še ni brez vsega hrepenenja. Našli so se močje, ki svariyo pred stvarnostjo in pozivajo žensko, naj ustvari v življenju kozmično razmerje, takšno, ki bo v novi obliki spet oživilo hrepenenje. Ženski za to usmeritev ni treba žrtvovati svojih pridobitev in svojega pravnega položaja, temveč ustvariti le med seboj in moškimi ono razdaljo hrepenenja. Tega moški ne zahteva zato, da bi trpel, temveč zato, ker ve in sluti, kako lepo je to hrepenenje in kako stopnjuje njegovo bistvo in zmisel vsega življenja.

Stvarnost je morala priti, da je vrnila ljudi, ki so se preveč analitični in živčno razkrojeni izgubljali v ultravioličasto, v realno življenje, živci so bili na račun vsega organizma preobčutljivi in mozeg je bil prenapet. Treba je bilo torej nečesa, kar naj bi zopet ozdravilo in ojačilo telo. Ta telesna kultura pa se zdaj izvaja preveč temeljito in na škodo notranjosti. Skoraj vsak samomor med mladino je v tem oziru novo svarilo. Treba je ponoviti, da mladina res lahko prepleza zidove, preskakuje jarke in na smučeh ali motornem kolesu drvi tja v svete; če pa zadene na notranjo ovoiro, na nevarnost, ki je ni *mogoče* odstraniti s telesno spretnostjo ali duševno prisotnostjo in kjer ne gre ravnati stroja, temveč samega sebe, tedaj ne zna in ne more več naprej.

Zobnega zdravnika obišče slaven športnik, ki ga vse mesto pozna kot izbornega boksača ali dirkača. Ne čaka ga huda operacija, temveč navadno popravilo zob

brez bolečin. Kljub temu prosi profesorja, naj mu omoti živce ali vsaj ponudi prašek, ki mu bo lajšal bolečine. Mož, ki neustrasno gleda v oči nezgodam ali celo smrti v, športu, se trese pred neznatnim zdravniškim opravičkom v ustih. To zdravje ni zdravo in obenem dokaz, da so vnanje in notranje sile strogo ločene, da so one sile, ki jih je vzgajalo in učilo hrepenenje, popolnoma drugačne. Večno hrepenenje je vežbanje notranjih sil, ki so tudi zmožne rekordov; te sile, kadar vzdržijo največ, ne ustvarjajo samo verze in romane ter lepe slike in kipe, temveč prenašajo tudi bolečine in nevarnosti, pri katerih bi telesne morda že davno odrekle.

Na te velike duševne energije so menda mislili oni močje, ki hočejo imeti v bodoči ženi več ko pa samo tovarišico v življenju. Ti močje jo hočejo pridobiti s hrepenenjem in se je nočejo polastiti brez njega. Ljubka in pogumna družabnica naj bo zopet idealen pojav! Ne kot Nora, ne kot madame Bovary, ki naj si na deželi greni življenje! Nes pametno bi bilo, če bi hoteli kazati življenje drugačno; toda mož vendar nima v mislih in ne hrepeni po oni ženski, ki se navdušuje za teniške rekorde in turnirje bridgea; mož sanjari za ono žensko glavico, ki je ne obdaja letalska čepica ali smučarska kučma, temveč nevidni dih njenega ženstva. To je ženska, ki bo v novi obliki obdala jutrišnji dan in jo zato že danes nozdravlja možovo hrepenenje.

Helena T—k.

Moderno dekle

Miss Peggy Salaman, ki je v 5 dneh priletela iz Londona na Kap, ima nekaj izrednega na sebi, saj je »športnica, pa še čisto ženska«, kakor se je potrudila izreči njena mati... že nekoliko časa nam dopovedujejo družine, matere, tete, starše sestre — poroča »Daily Mirror« — da se srčnost lahko družu s pristnimi ženskimi vrčinami. Gospodična Salamanova je bila sklenila: zmagati ali umreti. Doslej je šlo vse kakor po maslu. S seboj je vzela čedno večerno obleko, da se po južnoafriških krogih ne bi zdela preveč možata. Za ultra-moderno mladenko ne mara veljati. Naveličala se je svetnjaških večernih zabav. Ako še dodamo, da je odnesla s seboj obilico mila in kopelnih soli, smo bržkone zadovoljili občudovalce pristno ženskih žensk. Tudi drugi se divijo. Vsi se ji divijo, razen starokopitnežev in onih oseb, ki so se rodile še za Viktorije I. Pa saj ne: te izjavljajo, da bi bile .avnale enako, samo dovolili jim niso. Spomnite se Florence

Koliko more veljati pes

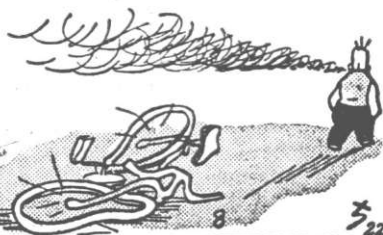
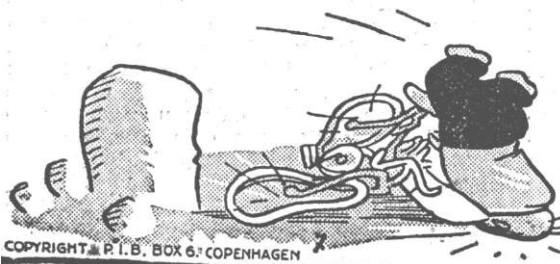
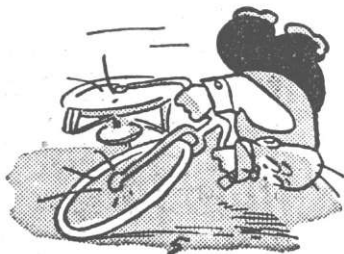
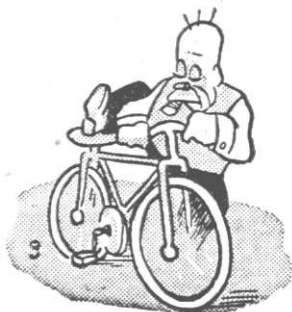
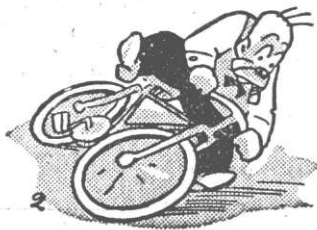
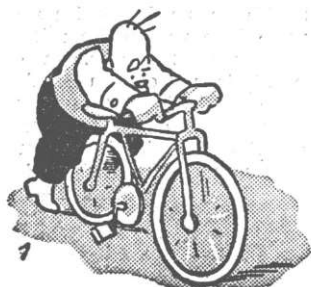
Cena lovskim psom je danes močno zrasla. Deset do 15 tisoč frankov za lep vzorec ni nič izrednega. Med »nagizdnimi« ali »potratinimi« psi najde pekinec (naročni psiček) dobre pasme ali moder šovšov odjemalca pri 50.000 frankih! Višek trgovske vrednosti: 10.000 funtov pa je menda dosegel Mick the Miller, siv dirkač, ki je zadnja leta svojemu lastniku Kemptonu nadirikal nad 50.000 funtov, da ne omenjam na tisoče funtov, ki jih predstavljajo darila, bokali, svetinje, poklonjene temu imenitnemu brzopetu. V hitrosti ga še nihče ni prekosil na svetu: 550 m v 34.1 sekunde, še bolj ko brzina se ceni njegova veda v teku. Ta pes tako rekoč še ni pil, odkar je živ. Njegov rejec je mnenja, da dobiva dovolj tekočin iz svoje krme: jajca, sočivje, zgoščene juhe, dragocene mečkanine. Kvečjemu da mu privoščijo po dirki čašico hladnega čaja. Danes ga je gospodar po dveh letih neprekinjenih zmag potegnil s poprišča. Dirkal ne bo več, ven-

»Gospod komisar, ukradli so mi listnico!«
»Dobro, skušali bomo dobiti tata«

*

»Gospod komisar, meja listnica se je že
našla!«

»Prepozno, tat je že v ječi!«
(»Froufrou«)

COPYRIGHT P. I. B. BOX 6, COPENHAGEN

Adamson se noče več voziti s kolesom

Bedakova osveta

Romih je nekaj trenutkov molčal ter se izogibal profesorjevih pogledov. Nato je sedel na stol pred mizo, sklonil glavo in rekel z utrujenim glasom:

— Neumnost. Neumnost.

Jalen je stopal s trdimi koraki po sobi.

•— Tepec! Jaz tepec! se je dvignil Romih s stola ter stopil pred Jalna:

— Oprosti in ne obsojaj me — če moreš!

Jalnu je bila njegova neodločnost odurna, vendar je dejal prijazno:

— Kdor razume ali vsaj skuša razumeti nesrečo sočloveka, temu ni treba odpuščati———

— Da, nesrečo, ga je prekinil Romih ter se iznenada zasmejalo: Ne, ne! To ni nesreča! Oprosti. Nisem storil prav, da sem udri sredi noči k tebi. Oprosti, prosim te! In če moreš, če hočeš, ne govori o mojem obisku———

— Zanesi se.

4

— Ne povej ji ničesar———

— In če že ve?

— Kaj naj ve? se je zopet vznemiril Romih.

— Da si se vrnil.

Romih je umolknil.

— Ljubljana ni velika in ženske se poznajo med seboj, je nadaljeval Jalen.

— Nemogoče. Kdo naj bi ji bil povedal?

— Zakaj bi ne smela vedeti, da si se vrnil zdrav in krepak?

— Ne govori mi o tem! Prosim te! Samo to mi povej, kje je zdaj. Ničesar drugega te ne prosim.

— Rekel sem ti že, da ne vem. Po mojem mnenju, ki je seveda lahko napčno, je morda pri materi. Tako mislim, je položil Jalen za hip roko na sence.

— Ali ne stanuje redno tu? In zakaj ne?

— Preveč me sprašuješ. Že včeraj sem ti povedal, da nisem že dolgo govoril z njo.

— Takoo———takoo———je pripomnil Romih kakor odsoten.

— Zadeva mi sicer ni prijetna, vendar prevzamem dolžnost in ti storim islugo, če želiš.

— Hočeš reči, da si pripravljen———

— Sporočiti ti tvoj prihod, če mis'is, da je bolje tako.

— Ne, ne! Obljubil si, da ji ne poveš! Kako bi ji sploh sporočil, če ne veš, kje je?

— Če bi jo slučajno srečal ali videl. Morda pismeno.

— Ne, na noben način ne! To opravim sam.

To je beseda! mi je odgovoril Jalen in odšel.

- Oprosti in na svidenje, če bo treba!
- V redu, v redu, je hitel Jalen in ga spremil do hišnih vrat.

Ko je zaklenil duri za Romihom, je stal profesor dolgo na hodniku in strmel v dvoriščno okno, ki ga je obseval s strani odsvit iz njegove sobe. Vse križem je valovalo v njem: jeza, stud nad samim seboj, bojazen pred neznanim. Za trenutek je obžaloval, da ni zadosti iskren nasproti prijatelju, toda že naslednji hip mu je bilo žal, da je bil preveč prijazen z njim. Iznenada se je čutil tako prepuščenega samemu sebi, da se je preplašil lastnih čuvstev. Poklical je služkinjo in jo z ljubeznivim glasom prosil, naj mu skuha čaja, češ da ga mrazi in da se je najbrže prehladih

- Mislim, da sem storila vse prav, je postavila služkinja čašo čaja predenj, ki je slonel v zmedenosti svojih misli nad mizo.
- Hvala, Matilda. Vi ste zmerom dobri. Ta čaj me bo okreпил, jo je pohvalil.
- Ali sem storila prav? je ponovila služkinja.
- Sedite, semkaj sedite! ji je pokazal prostor na divanu. Seveda ste storili prav.

Služkinja je sedla in se zadovoljno smehljala.

- Poznate me, se je obrnil k nji. In sami ste dovolj pametni, da marsikaj razumete in uganete.
- Vsi smo ljudje, mu je segla v besedo. Mi navadni smo skromnejši, vi drugi pa imate večje potrebe, sem brala. Pa je res tako.
- Matilda, nisem slab človek.
- O, gospod, ko bi bili vsi takšni! še zdaj imam
- Ze dobro. Pustiva to. Ne bom pozabil na vas.
- Gospod—če bi smela—
- No, kar povejte! Kaj imate na srcu?
- Gospa je dobra, to je res, ampak mnogo se ne dobi od nje.
- So pač hudi časi, Matilda. Treba je varčevati
- Vem, vem.
- «— No, kaj bi radi?

— Kako bi rekla—veste, gospod—tam na Grajskem trgu imajo razprodajo, pa bi tako rada imela črno obleko, saj veste, da imam sorodnike, pa bo treba na pogreb—

- Bova že uredila.
- Pijte, gospod! Caj mora biti vroč. Pa lepa hvala, gospod. Bom šla pa kar jutri, da ne prodajo.
- Dobro, dobro. Zdaj mi pa povejte, ali je bila gospa zadnje čase mnogo

•— Kaj pa se je zgodilo nocoj? Nekaj posebnega je moralo biti, sicer bi ne bilo vsega tega. Hitro sem vas razumela, kaj ne? Gospod, ki je bil tu, je hotel govoriti z našo gospo, mar ne? Sam Bog ve, kako bi bilo! No, hvala Bogu, da je gospa ušla!

— Kaj pravite? Ušla? Saj to sem vas hotel takoj vprašati, pa sem ves zmeden, se je prijel profesor za čelo.

— Ni čudno, če ste zmedeni, ko je tisti gospod tako kričal. Gospa je pa prav gotovo skočila skozi okno. Nisem prisluškovala, toda bala sem se. Po pravici rečeno, hotela sem se zakleniti z gospo v njeni sobi, pa sem slišala, kako gospa nekaj pospravlja in ko sem odprla vrata s svojim ključem, je že ni bilo več. Takoj sem vedela vse. Hitro sem zaprla okno in vas opozorila, če bi tisti gospod le hotel videti, pa bi videl, da je res n..

— E, Matilda, ko bi vi vedeli, kdo je tisti gospod!

— Na vsak način kakšen znanec.

— Prijatelj celo!

— Zato je pa bil tako vsiljiv!

— In gospejin sorodnik.

•— Kaj poveste!

•— Kakor veste, je bila gospa vdova.

— Seveda vem, saj sem že šesto leto pri hiši. Ampak zakaj ste rekli, ko je bila vdova?

— To je tisto.

— Tega pa ne razumem.

— Ali ste videli v gospejini sobi sliko njenega moža?

•— Sem. Čeden mož je bil.

— Ali ga niste videli nikoli živega?

— Nikoli.

— Nikoli, pravite? Tudi nocoj ne?

Služkinja je skočila pokoncu:

— Križ božji, kaj pa govorite?

•— Gospod, ki je bil malo prej tu, je njen mož.

— Za pet ran Jezusovih, se je sesedla služkinja. Pa mu ni prav nič podoben!

— Malo brade ima, drugače je pa čisto on.

— O svet božji, kaj se godi dandanes! Zdaj razumem, zakaj je hotel videti gospo. Ampak to mi pa le ne gre v glavo, zakaj je gospa ušla pred njim, če je res njen mož.

— ...tudi jaz prav za prav ne razumem

- Ne mislim tega. Povedati vam moram nekaj, da boste vedeli, če bo treba.
- Brez skrbi, gospod. Sam Bog ve, kako bo zdaj z menoj.
- <— Kaj mislite spet?
- r— če se nisem gospodu zamerila.
- To se bo že poravnalo.
- Saj kar verjeti ne morem. In vse se mi zdi tako grozno smešno!
- «• Malo smešno je res, je rekel profesor, ki se je čutil v razgovoru s preprosto ženico olajšanega v svoji veliki zmedenosti
- i Kako naj vam pomagam, ste rekli?
- i— S tem, da boste pravični in pošteni.
- »— Ali sem do zdaj storila kaj takega, da dvomite?
- <— Ne, ne, Matilda! Povedati vam moram, zakaj je gospa ušla.
- Vi to veste?
- In profesor ji je povedal, kako je zamolčal, da stanuje tu, ker je videl, da je Romih v silnih skrbeh za ženo in da je najbrže prav to vzrok njenega pobega.
- v— Saj to vendar ni nič hudega! Gospa je morala imeti nekoga na stanovanju, da si je pomagala!
- To je že res, toda zmerom ni zadosti. Nikoli pa ne pri moških, ki so ljubosumni.
- To je krivica!
- Ljubosumnost je vedno krivica.
- Gospo mislim. Tako dobra in zmerom sama. Včasih je govorila vsaj z vami, zdaj pa že dolgo nisem videla, da bi bila z vami.
- r— Tudi jaz menim, da si gospa ne more očitati ničesar.
- *— Kaj pa———je pomislila služkinja. Kaj pa če bi jo bil premotil tisti gospod, ki jo spremlja.
- Tudi to ne bi bilo nič slabega. Gospa je bila vendar prepričana, da je vdova,
- Prav imate. Tudi jaz bi mislila tako, toda zdaj če je njen mož živ, je to sitno. Nemara pa se je zbal tega?
- Izključeno. Gospod, ki pravite, da jo spremlja, je gotovo kdo od njenih sorodnikov. AU vam ni nikoli povedala, da zahaja k materi?
- Meni ne. Večkrat je tožila, da se boji samote. In še to je rekla, da ji je silno žal, ker se je poročila,
- Tako je rekla?
- Saj sem jo takoj vprašala zakaj, pa je rekla: Matilda, vi tega ne razumete! Ali nista vidva govorila nocoj, pa še dolgo?
- Sva. Povedal sem ji, da se je vrnil njen mož.
- Vi ste ji povedali? Kaj pa je rekla?
- Zdi se, da ni hotela verjeti.

